

Maria Dayczak-Domanasiewicz

Krótki zarys dziejów Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (1950-1990)

Ochrona Zabytków 43/4 (171), 174-189

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Czterdziestolecie Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (1950-1990)

MARIA DAYCZAK-DOMANASIEWICZ

KRÓTKI ZARYS DZIEJÓW WYDZIAŁU KONSERWACJI DZIEŁ SZTUKI AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH W KRAKOWIE (1950-1990)*

Znaczenie istniejącego od lat czterdziestu Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie należy rozpatrywać w aspekcie ogólnokrajowym i lokalnym. Pierwszy z nich wyraża się w pozycji, jaką zajmuje Wydział w procesie tworzenia się i kształtowania środowiska konserwatorskiego w Polsce, drugi natomiast ujawnia obecność szeroko pojętej problematyki konserwatorskiej i jej ewolucję w uczelni krakowskiej na przestrzeni jej dziejów ukazując zarazem rodowód obecnego Wydziału.

W Polsce istnieją obecnie trzy ośrodki kształcenia akademickiego w dziedzinie konserwacji dzieł sztuki, z których dwa to wydziały w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie i Warszawie, trzeci — to Instytut Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa wchodzący w skład Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Wszystkie one powstały po drugiej wojnie światowej, w zbliżonym czasie, w okresie dynamicznej odbudowy, a zarazem tworzenia w Polsce w drugiej połowie lat czterdziestych nowego współczesnego szkolnictwa wyższego¹. Ich programy i sposoby kształcenia nie są identyczne. Każdy z nich ma swoją specyfikę, legitymując się odmienną historią i warunkami rozwoju².

Aby prawidłowo zarysować dzieje krakowskiego Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki — jego genezę, proces rozwojowy oraz ewolucję tego kierunku kształcenia — należy przedstawić je na szerszym tle historii szkoły.

Akademia Krakowska (zwana do 1831 r. Szkołą Sztuk Pięknych), której początki sięgają czasów przedrozbiorowych, przechodziła różne przemiany determinowane sytuacją polityczną kraju, trendami ogólnymi, a przede wszystkim potrzebami i możliwościami środowiska. Jej ranga — pomijając okoliczności historyczne jako czynnik zewnętrzny — zależna była przede wszystkim od talentu, a także autorytetu moralno-ideowego nauczycieli i wychowanków. Natomiast o skali tej szkoły i jej poziomie organizacyjnym decydowały niezmiennie ograniczone możliwości materialne. W zakresie związków uczelni ze środowiskiem daje się wyraźnie zaobserwować sprzężenie zwrotne. Polega ono na oddziaływaniu szkoły na społeczność, niekiedy w stopniu wykraczającym daleko poza zasięg lokalny, przy równoczesnym wpływie okoliczności zewnętrznych na jej charakter i strukturę. Pozytywnym przykładem sytuacji pierwszej jest okres dyrektury Jana Matejki (1873-1893), kiedy to siła twórcza i wymowa ideowa dzieł tego artysty nie tylko zdominowały

środowisko uczelniane, lecz sprawiły, że owa prowincjonalna dotąd szkoła stała się ważnym ośrodkiem oddziaływania na cały kraj.

W tamtych, a szczególnie w późniejszych latach, Akademia koncentrowała twórców decydujących w dużej mierze o poziomie polskiego malarstwa doby pozytywizmu, przede wszystkim modernizmu. W tym okresie — zgodnie zresztą z ogólnoswiatowym trendem — panowała w Akademii „sztuka czysta”, z tym że dominowało malarstwo. Nowy impuls rozwojowy przyniosła wówczas uczelni reforma przeprowadzona za czasów dyrektury Juliana Fałata (1900 - 1909). Jej efektem była nowa generacja utalentowanych profesorów oraz ich uczniów, których twórczość przypadła na czasy modernizmu i XX-lecia międzywojennego. Wszyscy oni sprawili, że Akademia osiągnęła wówczas niekwestionowaną pierwszą pozycję w kraju³. Typowe dla okresu międzywojennego powsze-

* Wyrażam podziękowanie prof. Zofii Medweckiej oraz prof. dr. Władysławowi Zalewskiemu za wiele cennych uwag i informacji dotyczących historii Wydziału, jak również mgr. J. Miczyńskiemu, kierownikowi Działu Nauczania, oraz mgr B. Waligórskiej, kierownikowi Działu Kadr ASP w Krakowie i p. Krystynie Kucowej — sekretarce Wydziału za uściślenie informacji dotyczących osób i faktów.

¹ W. Ślesieński, *Szkolnictwo konserwatorskie w Polsce, do-rubek, stan obecny, kierunki rozwoju*. „Ochrona Zabytków” 1982, nr 3-4. ss. 163-168.

² M. Dayczak-Domanasiewicz, *Programy kształcenia konserwatorów dzieł sztuki w Polsce*. „Ochrona Zabytków” 1970, nr 1, ss. 58 i n.; W. Domasłowski, *Kształcenie konserwatorów zabytków w Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*. „Ochrona Zabytków” 1971, nr 2, ss. 106-114; Z. Medwecka, *Studium Konserwacji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*, tamże, ss. 115-119; J. Bursze, *Katedra Konserwacji Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie*, tamże, ss. 120-122; W. Ślesieński, op. cit.

³ L. Ręgorowicz, *Dzieje krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych*, Lwów 1928; *Materiały do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, 1816-1895*, praca zbiorowa pod red. J.E. Dutkiewicza, opracowali J. Jeleniewska-Ślesieńska, W. Ślesieński, A. Żaluski, Wrocław 1959; *Materiały do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, 1895-1939*, opracowali J.E. Dutkiewicz, J. Jeleniewska-Ślesieńska, W. Ślesieński. Kraków 1969.

chne dążenie do odbudowy, a zarazem modernizacji wszystkich niemal dziedzin życia społecznego i publicznego, wpłynęło na reorganizację struktury Akademii. Polegała ona na wprowadzeniu swego rodzaju dualizmu do procesu kształcenia artystycznego. Wyraził się on w równoległości dwóch kierunków: czysto artystycznego i artystyczno-użytkowego. Zapowiedź tych tendencji można było obserwować już w okresie modernizmu (Mehoffer), jednakże zmiany strukturalne w procesie dydaktycznym wprowadzono dopiero w okresie międzywojennym⁴. Nurt utylitarny zdominowany był wówczas przez architekturę⁵, co wynikało z potrzeb zniszczonego wojną i polityką zaborców młodego państwa. Odpowiadało to ponadto stanowi wiedzy i poglądom na współpracę sztuki i nauki na tym sprawdzonym wówczas odcinku. Te nowe tendencje, będące zarazem najbardziej typowym przejawem wpływu środowiska na kształt szkoły, wystąpiły zwłaszcza w latach 1919-1929, w okresie rektoratów dwóch architektów: Józefa Gałęzowskiego, a szczególnie Adolfa Szyszko-Bohusza — wybitnego historyka architektury i głównego konserwatora Wawelu⁶. W ramach nowatorskiego na owe czasy i budzącego powszechne zainteresowanie modelu kształcenia architekta-artysty ważnym kierunkiem o charakterze specjalizacji stała się konserwacja zabytków architektury⁷. Należy jednakże podkreślić, że ów wątek zabytkoznawstwa, opartego na rzetelnej wiedzy z zakresu historii sztuki i form architektonicznych, miał w szkole krakowskiej swoje wcześniejsze odniesienie. Tendencje takie bowiem prezentował wybitny pedagog akademicki drugiej połowy ubiegłego wieku: artysta malarz, historyk i znawca dawnej sztuki, szczególnie średniowiecznej, oraz wnikliwy jej badacz — Władysław Łuszczkiewicz. Trwałym dorobkiem jego dydaktycznej działalności (1852-1895) był plon dokumentacyjno-naukowy organizowanych z uczniami wycieczek krajoznawczych, które nierzadko miały charakter pierwszej fachowej eksploracji nie znanych lub znanych pobieżnie obiektów zabytkowych lub ich wyposażenia⁸.

Ów utylitarny kierunek kształcenia z preferencją architektury i jej konserwacji został wzbogacony za czasów dyktury prof. A. Szyszko-Bohusza (1922-1929) o zagadnienia wyraźnie plastyczne. Wprowadzono oddzielny przedmiot nauczania z zakresu tzw. malarstwa dekoracyjnego, poszerzający m.in. problematykę architektury wnętrz. Wprawdzie również i ta koncepcja kształcenia i początki jej realizacji sięgają doby modernizmu, a jej autorem był Stanisław Wyspiański, nie mniej właściwy kształt przybrała ona dopiero w okresie międzywojennym⁹. Ta nowoczesna na tamte czasy koncepcja wielostronnego kształcenia plastycznego zaowocowała wspólnym osiągnięciem architektów i malarzy, jakim była rewitalizacja wnętrz wawelskich prowadzona głównie w latach 1925-1939 w ramach kompleksowej odnowy Zamku pod kierownictwem prof. A. Szyszko-Bohusza. Wspólne to dzieło, będące efektem połączenia zadań konserwatorskich i aranżacyjno-plastycznych, jako koncepcja prezentuje określoną fazę rozwoju polskiej myśli konserwatorskiej¹⁰.

Obok dominacji problematyki architektonicznej w konserwacji — jako typowej cechy programu Akademii krakowskiej okresu dwudziestolecia — występowały także i inne wątki konserwatorskie. Na przypomnienie zasługują, nie liczone wprawdzie, podejmowane w XIX w. próby naucza-

⁴ *Materiały do dziejów ...*, tamże, J. E. Dutkiewicz, *Wstęp*, s. 33; J. Jeleniewska - Ślesieńska, tamże, cz. I, *Struktura i organizacja, Wydział Architektury i jego problemy (1924-1929)*, s. 73 in.

⁵ Józef Gałęzowski, prof. architektury w ASP, kierownik Katedry Architektury w l. 1913-1961, prof. zw., rektor w l. 1919-1922; Adolf Szyszko-Bohusz od 1920 prof. nadzw. konserwacji zabytków w ASP, w l. 1922-1929 rektor ASP. *Materiały do dziejów ... 1895-1939*, op.cit., W. Ślesieński, cz. III, *Pedagogia*, ss. 185, 198; L. Ręgorowicz, *Dzieje Krakowskiej Akademii*, op.cit., ss. 135, 177.

⁷ *Materiały do dziejów ... 1895-1939*, op.cit., J. E. Dutkiewicz, op.cit.; J. Jeleniewska - Ślesieńska, cz. I, *Struktura i organizacja*, op.cit., ss. 79 in. W latach 1919-1924 kierunek ten funkcjonował pod nazwą „specjalnej szkoły konserwacji zabytków”. *Taż*, tamże, cz. II, *Programy*, ss. 104, 141 i n; W. Ślesieński, *Nauczanie konserwacji zabytków dawniej i dziś*. „Ochrona Zabytków” 1971, nr 2, s. 98.

⁸ *Materiały z tych wycieczek, przechowywane częściowo do dziś w archiwum PAN, przedstawiał Władysław Łuszczkiewicz na posiedzeniach Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce (Akademii Umiejętności) i publikował w postaci komunikatów i sprawozdań w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Stanowiły też one impuls do powstania znaczących w Jego dorobku twórczym artykułów i rozpraw, publikowanych m.in. w Roczniku Krakowskim, Bibliotece Krakowskiej oraz w Sprawozdaniach Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce. Znaczenie poznawcze i dydaktyczne tych wycieczek podkreślają: L. Ręgorowicz, *Dzieje Krakowskiej Akademii ...*, op.cit., ss. 171 in., J. E. Dutkiewicz, *Wstęp*, s. 20, W. Ślesieński, cz. III, *Pedagogia*, ss. 178 in. W: *Materiały do dziejów ... 1816-1895*, op.cit.; M. Rzepińska, *Władysław Łuszczkiewicz, malarz i pedagog*. Kraków 1983, ss. 14 in., 21-25.*

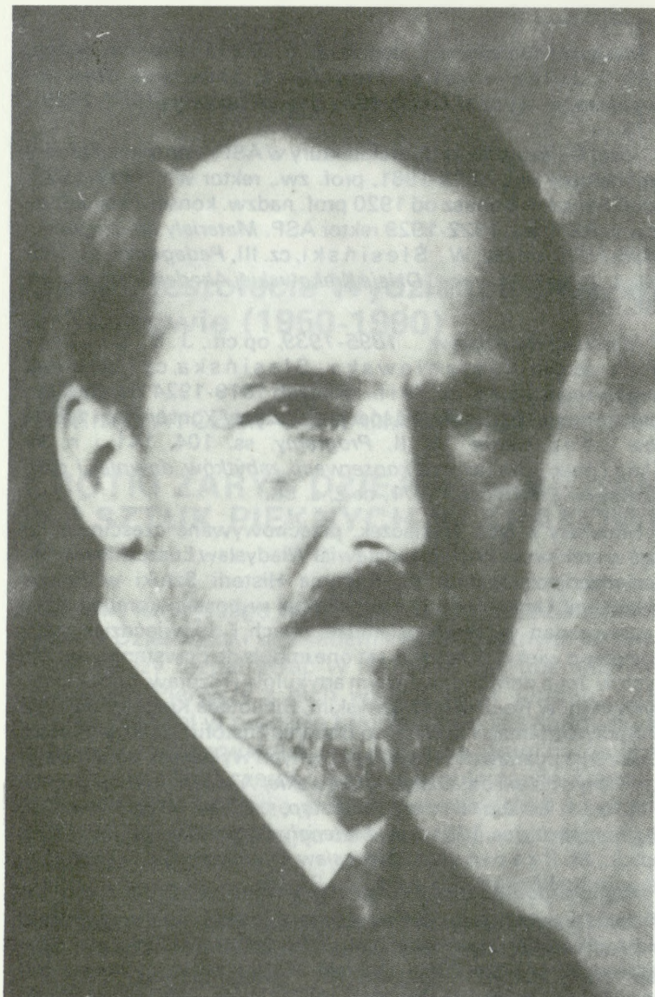
⁹ Jako przedmiot tzw. szkoły specjalnej obejmował zagadnienie malarstwa ściennego i teatralnego. Po Stanisławie Wyspiańskim prowadzili go: Stanisław Dębicki, Feliks Szczepny Kowalski, Leonard Pękalski, Jan Hopliński i Karol Frycz. Zob.: *Materiały do dziejów ... 1895-1939*, op.cit.: J. Jeleniewska - Ślesieńska, cz. II, *Programy*, s. 128-131.

¹⁰ Prace te prowadzone w ramach odbudowy Zamku Wawelskiego — początkowo pod ogólnym kierunkiem arch. Zygmunta Hendla, a następnie prof. Adolfa Szyszko-Bohusza — obejmowały: odkrycie, konserwację i częściową rekonstrukcję renesansowych fryzów: dziedzińcowego (1536) i fryzów podstropowych tzw. krańców w salach I i II p. wschodniego skrzydła Zamku (przed 1530-1545) oraz polichromii renesansowych stropów w tychże salach, a ponadto współczesną aranżację plastyczną ścian oraz zrekonstruowanych stropów i wczesnobarokowych sklepień w części wewnątrz skrzydła wschodniego i północnego. Prace odkrywcze rozpoczął ok. 1907 r. Julian Makarewicz. Prace w zakresie konserwacji i częściowej rekonstrukcji prowadził on w latach 1915-1916, głównie jednak Leonard Pękalski w latach 1925-1926. Prace dotyczące współczesnej aranżacji plastycznej wnętrz prowadzili głównie w latach 1929-1939 zwolennicy dwóch kierunków: a) nowego klasycyzmu, który reprezentowali: pedagog Akademii prof. F.Sz. Kowarski (w latach 1924-1929) i jego asystent Leonard Pękalski (w latach 1924-1928) oraz Lucjan Adwentowicz; b) zwolennicy koloryzmu reprezentowani przez prof. Akademii Józefa Pankiewicza i generację jego i Wojciecha Weissa uczniów jak Zygmunt Waliszewski, Józef Jarema, Janina Muszkietowa, Zbigniew Pronaszko.

Zob. artykuły zamieszczone w „Architekcie” (R.VII, 1906, R.IX, 1908, R.XXIII, 1930), nadto: m.in. W. Terlecki, *Zamek Wawelski i jego restauracja*, Kraków 1933; F. Fuchs, *Z historii odnowienia królewskiego Zamku, 1905-1939*, Biblioteka Wawelska I, Kraków 1962; zob. też J. E. Dutkiewicz, *Wstęp*. W: *Materiały do dziejów ... 1895-1939*, op.cit., ss. 13, 32, 35. W latach 1924-1925 F.Sz. Kowarski wraz z L. Pękalskim prowadził na Wydziale Malarstwa Dekoracyjnego ASP wykłady z techniki ściennych, a po rezygnacji Kowarskiego przejął je J. Hopliński (J. Jeleniewska - Ślesieńska, cz. III, *Programy*. W: *Materiały do dziejów ... 1895-1939*, op.cit., s. 129, por. przyr. 9, 12).

⁴ *Materiały do dziejów ... 1895-1939*, op.cit., J.E. Dutkiewicz, *Wstęp*, s. 33; J. Jeleniewska - Ślesieńska, cz. II, *Programy*, ss. 128-131.

1. Profesor Wiesław Kazimierz Zarzycki (1896-1949)
1. Professor Wiesław Kazimierz Zarzycki (1896-1949)

nia konserwacji zabytkowych dzieł sztuki, szczególnie malarstwa. Najbardziej uchwytnym ich przejawem były studia nad problemem warsztatu malarskiego. Za początkowe inicjatywy w tym zakresie należy uznać próby nauczania techniki i technologii malarskiej, czynione w I połowie XIX w. przez profesorów akademickich: Józefa Brodowskiego, Wojciecha Kornelego Stattlera, a następnie przez współczesnych Matejce — Izydora Jabłońskiego i Władysława Łuszczkiewicza. Jednakże niski poziom ówczesnej wiedzy teoretycznej na temat konserwacji malarstwa, uzasadniony zresztą niedoborem teorii i praktyki w tym zakresie (nie tylko zresztą w kraju), sprowadzał owe początki dydaktyki i działań praktycznych do poczyniń amatorskich, nie dając podstaw do uformowania wówczas określonej dyscypliny dydaktycznej. Stan taki trwał właściwie do drugiej wojny światowej¹¹.

Nie mniej na podkreślenie zasługuje fakt, że w ramach wspomnianej reformy Akademii za czasów prof. A. Szyszko-Bohusza podjęto w sposób bardziej zintegrowany próby nauczania w zakresie technologii i technik malarskich. Wykłady z chemii malarskiej, jakkolwiek okresowo, prowadził w latach 1919-1925 prof. UJ — Tadeusz Estreicher, a w związku z nimi od 1921 r. zajęcia z technik malarskich rozpoczął art. mal. Jan Hopliński, kontynuując ten tok nauczania już samodzielnie od 1925 r. W 1927 r. utworzono Studium Technologii Malarstwa, które w roku

2. Profesor Jan Hopliński (1897-1974)
2. Professor Jan Hopliński (1897-1974)

akademickim 1935/1936 przekształcono w samodzielny Zakład Technologii i Technik Malarskich, którym kierował J. Hopliński¹².

¹¹ Dowodów podejmowania zadań w zakresie konserwacji obrazów na terenie szkoły dostarczają dzieje jej galerii obrazów powstałej w trzydziestych latach XIX w. Profesorowie zostali bowiem zobowiązani do konserwacji dwóch starych obrazów rocznie będących własnością uczelni, podejmowali oni również restaurację obrazów należących do zbiorów uniwersyteckich (zob. L. Ręgorowicz, *Dzieje Krakowskiej Akademii ...*, op.cit., s. 31); zob. również: T. Dobrowolski, *Problem kształcenia w dziedzinie konserwacji malarstwa*, „Ochrona Zabytków” 1948, nr 2, ss. 52-56; W. Ślesiński, *Z dziejów nauczania technologii i technik malarskich*, „Ochrona Zabytków” 1965, nr 3, ss. 35-37; tenże, *Nauczanie konserwacji ...*, op.cit.; J. E. Dutkiewicz, *Wstęp. W: Materiały do dziejów ... 1816-1895*, op.cit., s. 22. J. Jabłoński, uczeń Stattlera i W. Łuszczkiewicza, kształcił się potem w Akademii Monachijskiej w dziedzinie „*dekoracyjnego malarstwa kościelnego*”, profesor krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych w latach 1877-1895 (L. Ręgorowicz, *Dzieje ...*, op.cit., s. 84); restaurował m.in. freski z 1470 r. w Kaplicy Świętokrzyskiej w Katedrze Wawelskiej, których rekonstrukcję określa R. Kozłowski jako „*nizszej wartości artystycznej*” (R. Kozłowski, *Konserwacja zabytków malarstwa ściennego w Zamku i w Katedrze na Wawelu. Studia do dziejów Wawelu*, I. Kraków 1955, s. 412).

¹² W. Ślesiński, *Nauczanie technologii i technik malarskich w krakowskiej ASP. Zeszyty Naukowe Akademii Sztuk Pięknych nr 2*, 1968, s. 39; J. Jeleniewska-Ślesińska, cz. II, *Programy*, op.cit., s. 129.

Ten schematyczny zarys rozwoju i ewolucji Akademii Krakowskiej sięgający okresu drugiej wojny światowej służy udowodnieniu, że idea kształcenia w tej uczelni w zakresie konserwacji zabytków różnych dziedzin sztuki nie jest nowa i ma odległy wielowątkowy rodowód.

Zniszczenie materialnych dóbr kultury w Polsce spowodowane drugą wojną światową, jak również narastające zaniedbania i inne błędy systemowe lat powojennych, spotęgowały społeczne poczucie zagrożenia w tej sferze. Dlatego w ramach tworzenia nowych form organizacyjnych w dziedzinie ochrony, ratownictwa i konserwacji zabytków na eksponowanym miejscu — obok problematyki architektonicznej — znalazło się zagadnienie zabytków sztuk plastycznych. Po raz pierwszy zatem w dziejach polskiego szkolnictwa wyższego zagwarantowano warunki do utworzenia specjalizacji w dziedzinie konserwacji dzieł sztuki. Stworzono równocześnie, na znacznie większą niż dotychczas skalę, podstawy instytucjonalne dla działalności praktycznej w tym zakresie — w postaci sieci pracowni przymuzealnych różnego typu lub w ramach nowo powstałego przedsiębiorstwa specjalistycznego Pracowni Konserwacji Zabytków.

Tak więc powołanie do życia w krótkim okresie wymienionych trzech wyższych ośrodków kształcenia z perspektywą stworzenia w tej dziedzinie solidnej bazy dydaktyczno-badawczej — ma szczególną wymowę. Jest zarazem przejawem twórczej myśli i racjonalnego działania w tak bardzo zagrożonej sferze kulturalnego dziedzictwa kraju, jakim w owym czasie były zabytki sztuki.

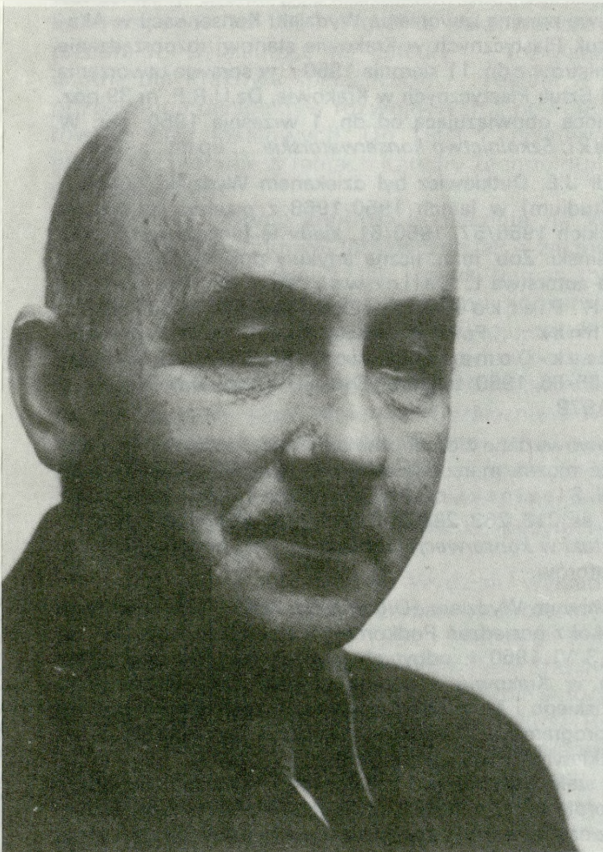
Powstanie Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych było jednym ze skutków połączenia w 1950 r. dwóch istniejących po wojnie

w Krakowie wyższych szkół artystycznych: Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych (WSSP) oraz Akademii Sztuk Pięknych (ASP). W wyniku tego aktu dokonano fuzji dwóch elementów składowych obydwu wymienionych szkół o zbliżonym profilu kształcenia.

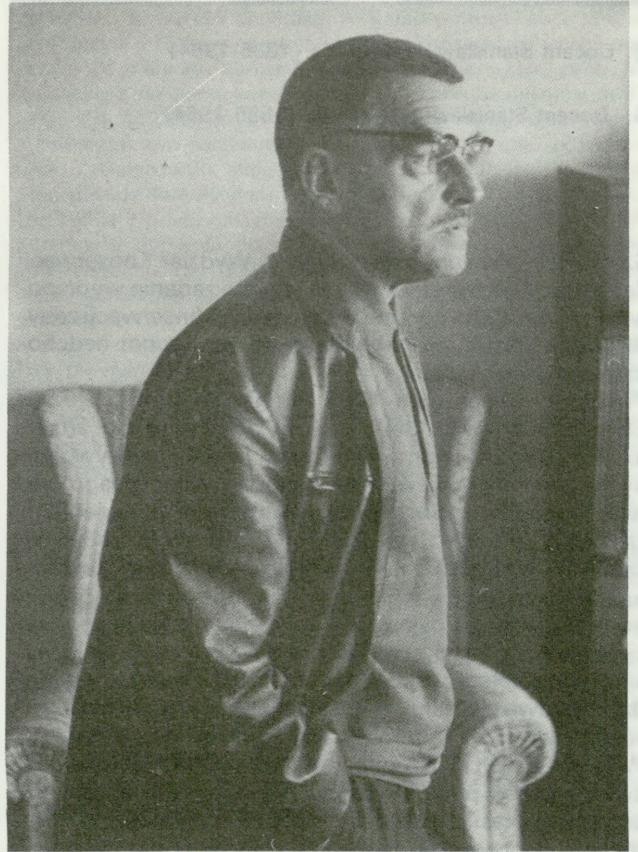
Pierwszy z nich — to Studium Konserwacji Zabytków i Dzieł Sztuki założone przy WSSP w 1947 r. przez ówczesnego dyrektora szkoły, prof. Wiesława Zarzyckiego przy współpracy prof. Władysława Cholewińskiego¹³, drugi — to Katedra Technologii i Technik Malarskich, utworzona w 1948 r. z przedwojennego Zakładu Technologii i Technik Malarskich Akademii Sztuk Pięknych, przy czym kierownictwo tej Katedry na nowo powstałym Wydziale objął podobnie jak poprzednio, prof. Jan Hopliński. Gdy więc w 1950 r. nastąpiło połączenie owych wyższych uczelni Krakowa, pod wspólną nazwą Akademii

¹³ Nazwa „Studium Konserwacji Zabytków Dzieł Sztuki” — w drugiej wersji bez spójnika „i” (sic) — widnieje na pieczętkach m.in. w indeksach (od r. akad. 1947/48-1949/50). Natomiast W. Ślesieński (*Szkolnictwo konserwatorskie w Polsce ...*, op.cit., s. 164) podaje dokładną datę powstania Studium: 14.IX.1947 o nazwie „Studium Konserwacji Malarstwa i Rzeźby WSSP w Krakowie”, twierdząc, że od 1949 r. istniał w tej uczelni Wydział Konserwacji Malarstwa i Rzeźby (tamże), nie przytacza jednak źródła tych wiadomości.

J. E. Dutkiewicz we *Wstępie* do katalogu *Wystawy prac studentów Studium Konserwacji Dzieł Sztuki ...* (por. przyp. 39) na s. 3 podaje mylnie rok 1948 jako datę powstania Studium przy WSSP. Sądząc z wykazu przedmiotów, m.in. w indeksach z w.w. okresu, była to placówka o programie wielostronnym oscylującym między kształceniem ogólnoplastycznym a zabytkoznawstwem i konserwatorstwem.

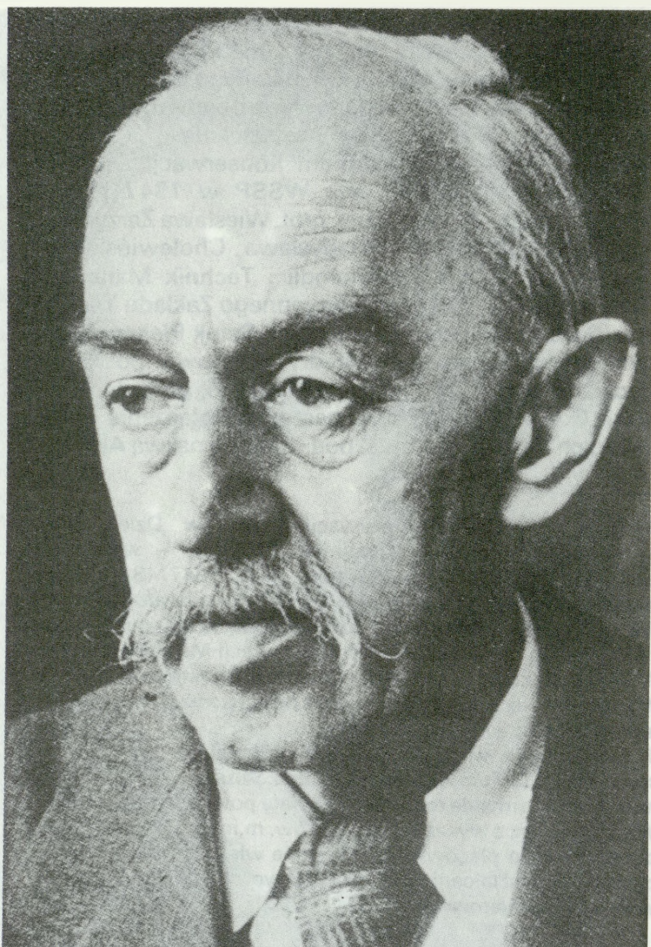

3. Profesor Marian Słonecki (1886-1969)
3. Professor Marian Słonecki (1886-1969)

4. Profesor dr Józef Edward Dutkiewicz (1903-1968)
4. Professor Józef Edward Dutkiewicz (1903-1968)

5. Docent Stanisław Jakubowski (1885-1964)

5. Docent Stanisław Jakubowski (1885-1964)

Sztuk Plastycznych, powstał jeden Wydział Konserwacji Zabytków¹⁴. Przed placówką tą stało zadanie wypracowania spójnego programu w dziedzinie konserwacji zabytków dzieł sztuki odpowiadającego wymogom nadchodzącego czasu.

Pierwszym dziekanem Wydziału został prof. dr Józef Edward Dutkiewicz. Jako ceniony historyk sztuki, artysta malarz i konserwator zabytków w latach międzywojennych dawnych województw łuckiego i lubelskiego oraz woj. krakowskiego we wczesnym okresie powojennym, zasłużony ponadto w dziedzinie ratowania zabytków sztuki w latach okupacji i po wojnie, był osobą szczególnie predestynowaną do organizowania i budowania w Polsce nowej w zasadzie dyscypliny, jaką stała się konserwacja zabytków dzieł sztuki¹⁵. Grono założycieli krakowskiego Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki tworzą pedagodzy obydwu uczelni, a przeważali wśród nich przedstawiciele WSSP. Ich listę rozpoczyna symbolicznie prof. Wiesław Zarzycki, któremu śmierć w 1949 r. uniemożliwiła udział w pracy Wydziału, do którego powstania się przyczynił. Następni profesorowie: Marian Stonecki, Władysław Cholewiński, najmłodszy spośród nich Józef E. Dutkiewicz, oraz jedyny z ASP prof. Jan Hopliński. Do grona tego nieco później (w 1953 r.) dołączył doc. Stanisław Jakubowski, również z WSSP¹⁶.

Z perspektywy lat szczególnie wyraziście rysuje się postać tragicznie i przedwcześnie zmarłego w 1968 r. prof. dr. Józefa E. Dutkiewicza jako głównego twórcy merytorycznej koncepcji studiów i struktury organizacyjnej Wydziału. Osobowość tego znawcy sztuki i jej wnikliwego badacza, z powołania artysty, a zarazem analityka otwartego na postęp w nauce i sztuce, zadecydowała o wielostronnym — można by rzec — humanistycznym modelu krakowskich studiów konserwatorskich. Zakłada on bowiem nauczanie zmierzające do rozumienia i właściwej oceny humanistycznych treści i historycznych wartości poddawanych konserwacji zabytkowego dzieła sztuki, znajomość i umiejętność oceny jego formy plastycznej, a zarazem dyscyplinę warsztatu konserwatorskiego w procesie jego konserwacji lub rekonstrukcji. Starania prof. Dutkiewicza i pozostałych pedagogów z jego pokolenia, a także ich następców w kontynuowaniu tego kierunku dowodzą, że wybrana koncepcja kształcenia była słuszna. Planowana pierwotnie w 1950 r. struktura Wydziału zakładała program dwustopniowy obejmujący trzy lata studiów konserwacji po pierwszym obowiązkowym roku studiów ogólnoartystycznych Akademii oraz dwa lata aspirantury. Cechą charakterystyczną opracowaną przez twórców Wydziału projektu studiów był stosunkowo duży procent zajęć o charakterze artystycznym oraz humanistycznym. Aspirantura — jako wyższy stopień specjalizacji — miała za cel doskonalenie głównego kierunku studiów¹⁷. Można więc stwierdzić, że od począt-

¹⁴ Podstawę prawną utworzenia Wydziału Konserwacji w Akademii Sztuk Plastycznych w Krakowie stanowi rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 11 sierpnia 1950 r. w sprawie utworzenia Akademii Sztuk Plastycznych w Krakowie, Dz.U.R.P. nr 39 poz. 355, z mocą obowiązującą od dn. 1 września 1950; por. W. Ślesiński, *Szkolnictwo konserwatorskie ...*, op.cit., s. 164.

¹⁵ Prof. dr J.E. Dutkiewicz był dziekanem Wydziału (kierownikiem Studium) w latach 1950-1968 z przerwą dwóch lat akademickich 1956/57, 1960/61, kiedy tę funkcję pełnił prof. Jan Hopliński. Zob. m.in. liczne artykuły poświęcone pamięci Profesora autorstwa L. Kalinowskiego, H. Gawareckiego, H. Pieńkowskiej, „Ochrona Zabytków” 1968 nr 1; A. Bochnaka, „Folia Historiae Artium” t. VI/VII 1971; M. Dayczak-Domanasiewicz, Biuletyn Informacyjny ZPAP nr 65-66, 1969; teje w: „Dysputy Konserwatorskie” t. 1, Kraków 1979.

¹⁶ Podstawowe dane biograficzne dotyczący założycieli Wydziału znaleźć można m.in.: *Materiały do dziejów ... 1895-1939*, op.cit.: W. Ślesiński, cz. III, *Pedagogzy*, s. 186, tenże, cz. IV, *Studenci*, ss. 218, 263, 288, 292, 394; oraz w katalogu wystawy *Dzieło sztuki w konserwacji* (zob. przyp. 55), noty biograficzne konserwatorów.

¹⁷ W Archiwum Wydziału (*Organizacja 1950-1970*) zachował się protokół z posiedzeń Podkomisji Konserwacji z dn. 23 i 31 V oraz 13 VI 1950 r. odbytych w budynku Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie z podpisami prof. J.E. Dutkiewicza, J. Hoplińskiego i M. Stoneckiego oraz niedatowany i niesygnowany program studiów konserwatorskich (zapewne autorstwa prof. Dutkiewicza) w maszynopisie.

W skład stałej kadry nowo zakładanego Wydziału wchodziło 6 osób: prof. J.E. Dutkiewicz, prof. Jan Hopliński, prof. Marian Stonecki, naucz. techn. Władysław Cholewiński, st. asyst. Zbigniew Kowalski oraz asyst. Z. Medwecka. W wykazie z dnia 16 I 1951 r. figurują nadto wykładowcy: prof. Karol Estreicher, prof. Lech Kalinowski, prof. T. Waśkowski. Archiwum Wydziału, *Organizacja 1950-1970*.

ku istnienia Wydziału założono duży stopień jego autonomii w strukturze uczelni, jednakże przy zachowaniu zasady organicznej z nią więzi w zakresie wykształcenia ogólnoplastycznego i niektórych przedmiotów teoretycznych, które zamierzano kontynuować przez większość lat studiów¹⁸. Ta pierwotna koncepcja ulegała wielokrotnym modyfikacjom. Model współczesny poniekąd do niej nawiązuje.

W pierwszej połowie lat pięćdziesiątych — jak zresztą i później — w strukturze Wydziału wprowadzono pewne zmiany dotyczące liczby i zakresu działania poszczególnych katedr oraz ich wewnętrznego podziału¹⁹. Z biegiem lat jednak przyjął się i utrwalił schemat wyrażający w przybliżeniu główne kierunki kształcenia. Obejmował on dwie Zespołowe Katedry Konserwacji Malarstwa: sztalugowego — pod kierunkiem prof. Mariana Słoneckiego oraz ściennego — pod kierunkiem prof. dr. Józefa E. Dutkiewicza, nadto Katedrę Technologii i Technik Malarskich pod kierunkiem prof. Jana Hoplińskiego.

Problematyka konserwacji rzeźby jako drugiej — obok malarstwa — specjalizacji była obecna w programie studiów od początku istnienia Wydziału. Jednak niestety tylko okresowo znajdowało to wyraz w jego schemacie organizacyjnym. I tak np. Katedra Konserwacji Rzeźby istniała w latach 1952-1954 (por. przyp. 19). Istniała ona ponownie w latach 1960-1965. W tym czasie oraz od 1965 r. do chwili obecnej funkcjonują jedynie dwie pracownie tej specjalizacji w ramach utrwalonego w latach siedemdziesiątych podziału na dwie zespołowe katedry konserwacji²⁰.

W latach 1957-1961 istniała w ramach Wydziału Katedra Konserwacji Grafiki pod kierunkiem doc. Stanisława Jakubowskiego. Od 1953 r. grafika traktowana była jako przedmiot. Działalność tej katedry — rozwijającej tak istotną dla Krakowa specjalizację — została w 1961 r. pozbawiona perspektyw rozwojowych z powodów kadrowych oraz lokalowych. Do 1981 r. przetrwała jako przedmiot głównie w ramach Katedry Technologii i Technik Malarskich²¹.

Wymienione główne kierunki kształcenia na Wydziale otrzymywały podbudowę teoretyczną tak w zakresie nauk ścisłych: fizyki i chemii²², jak i nauk humanistycznych — np. historii sztuki oraz historii i teorii konserwacji.

Znaczenie znajomości prawideł rozwoju sztuki w wykształceniu artysty konserwatora znajdowało swój wyraz w programie studiów krakowskiego Wydziału Konserwacji od początku jego istnienia. Niezależnie bowiem od ogólnouczeniowych wykładów historii sztuki powszechnej wprowadzono ten przedmiot jako odrębny cykl wykładów na Wydziale ze szczególnym uwzględnieniem historii sztuki polskiej. Tę potrzebę uzasadnia specyfika zawodu konserwatora.

W pierwszych latach istnienia Wydziału wykładowcami tego przedmiotu byli ówczesni i przyszli profesorowie UJ: prof. dr. Karol Estreicher (w 1951 r.), dr. Lech Kalinowski (w l. 1951-1969) oraz mgr inż. arch. Piotr Krakowski (do 1966 r.), a w latach 1965-1976 szczególnie emocjonalnie zaangażowany w pracę Wydziału dr. Juliusz Ross. Od 1972 r. przedmiot ten wraz z konsultowaniem prac dyplomowych w aspekcie historii sztuki prowadził (początkowo wspólnie z dr. Rossem) mgr. Maria Dayczak-Domasiewicz. Od 1982 r. wykladała ona również tzw. nauki pomocnicze historii sztuki traktowane jako wprowadzenie do historii sztuki oraz dokumentacji konserwatorskiej. Większość spośród wyżej wymienionych osób w różnych okresach związana była z Uniwersytetem Jagiellońskim,

co zapewniło — istniejącą do dziś — ścisłą więź krakowskiego Wydziału Konserwacji z Instytutem Historii Sztuki UJ. Przykładem jest wieloletnia działalność prof. dr. Lecha Kalinowskiego, jak również wychowanka Wydziału prof.

¹⁸ Dotyczy to m.in. malarstwa, rzeźby, rysunku wieczornego historii sztuki powszechnej, nauk społeczno-politycznych itp. por. Z. Medwecka, *Studium Konserwacji* ... op. cit., s. 117.

¹⁹ Np. w 1952 r. oprócz trzech obsadzonych katedr Konserwacji Malarstwa (prof. dr. J. E. Dutkiewicz), Konserwacji Rzeźby (prof. M. Słonecki) oraz Technologii i Technik Malarskich (prof. J. Hopliński) — planowano utworzenie katedr Konserwacji Grafiki i Papieru oraz Konserwacji Metalu (Archiwum Wydziału, j.w.), w r. akad. 1954-1955 istniał inny podział na I Katedrę Zespołową obejmującą pracownie konserwacji malarstwa sztalugowego i ściennego (prof. J. E. Dutkiewicz, prof. M. Słonecki, asyst. Z. Medwecka), konserwacji rzeźby — (adiunkt K. Borkowska) oraz konserwacji grafiki, papieru i książki (doc. S. Jakubowski), II Katedrę Zespołową Teorii i Historii Konserwacji z pracownikami inwentaryzacji zabytków oraz teorii konserwacji (prof. Dutkiewicz, st. asyst. W. Slesiński), historii sztuki (prof. L. Kalinowski, st. asyst. W. Slesiński), z Zakładem Dokumentacji Konserwatorskiej (malarstwa, grafiki, rzeźby i rzemiosła artystycznego) — kier. J. Dutkiewicz, adiunkt Z. Medwecka, st. asyst. W. Slesiński (por. przyp. 23), oraz III Katedrę Technologii i Technik Malarskich (prof. J. Hopliński) z pracownikami technologii malarstwa i technologii rzeźby, chemii stosowanej (mgr M. Wejman) oraz z Zakładem Technologii i Chemii (kier. prof. J. Hopliński, mgr M. Wejman, adiunkt Z. Kowalski) — Archiwum Wydziału, j.w.

²⁰ W 1952 r. jako kierownik Katedry Konserwacji Rzeźby figuruje prof. M. Słonecki (por. przyp. 19), w r. akad. 1953-1954 adiunkt W. Łabędzki. W latach następnych zlikwidowano Katedrę, a specjalizacja ta jako Pracownia Konserwacji Rzeźby należała do Katedry Konserwacji Malarstwa Sztalugowego (kier. prof. M. Słonecki) ze stałymi konsultantami: prof. Jackiem Pugetem i st. asyst. mgr. Krystyną Borkowską.

W 1961 r. w wyniku likwidacji IV Katedry Konserwacji Grafiki (por. przyp. 21) reaktywowano katedrę konserwacji rzeźby pod nazwą IV Katedry Konserwacji Dzieł Sztuki (kier. prof. M. Słonecki) z zakładem konserwacji rzeźb (por. zarządzenie nr 87 MKiS z dn. 20 VI 1961 r. § 1 pkt 3). W tym roku projektowanie architektoniczno-rzeźbiarskie dla studentów IV roku prowadził prof. J. Gałęzowski, stałe konsultacje — nadal prof. J. Puget. Stała obsada Katedry: adiunkt P. Wojtyła, st. asyst. K. Borkowska (do 1963 r.), nauczyciel przedmiotów pomocniczych W. Werndl. Katedra ta dotrwała do r. akad. 1964-1965 z pracownikami konserwacji rzeźby drewnianej (mgr Z. Puget) i konserwacji rzeźby kamiennej (adiunkt T. Ostaszewski, prowadzący również studium rzeźby). Następnie pracownie te uległy rozdzieleniu pomiędzy dwie Katedry Konserwacji Malarstwa (por. przyp. 38). To w pewnym stopniu dyskusyjne rozwiązanie z punktu widzenia problematyki specjalizacji jako całości wynika, jak sądzę, przede wszystkim z braku tradycji ciągłości istnienia Katedry Konserwacji Rzeźby przy nader niesprzyjających warunkach organizacyjno-lokalowych.

²¹ Od r. akad. 1953-1954 konserwację grafiki, później również emalierstwo, prowadził doc. Stanisław Jakubowski, konserwację książki oraz wykłady z historii książki prowadził wówczas dr. Robert Jahoda-Zóltowski. W r. akad. 1957/1958 utworzono na Studium IV Katedrę tej specjalizacji pod nazwą Katedra Konserwacji Grafiki (zarz. nr 156 MKiS z dn. 11 VIII 1958). Po likwidacji tej Katedry (zarz. nr 87 MKiS z dn. 20 VI 1961 r. § 1 pkt 2) oraz po odejściu jej kierownika, doc. S. Jakubowskiego na emeryturę w 1961 r., technologię papieru w aspekcie zaopiekowania konserwatorskich wykladał do 1981 r. mgr K. Płochocki w ramach III Katedry Technologii i Technik Malarskich (początkowo dla obydwu specjalizacji tj. konserwacji malarstwa i rzeźby, następnie wyłącznie dla konserwacji malarstwa).

²² Wykłady z chemii malarskiej prowadziła w latach pięćdziesiątych (do 1961 r.) mgr. Maria Wejmanowa. W 1962 r. powstały pracownie Fizyki Stosowanej (mgr. Maria Ligęza) i Chemii Stosowanej (mgr inż. Roman Biliński) w ramach III Katedry Technologii i Technik Malarskich (zob. przyp. 32).

dr. Jerzego Gadomskiego, jako stałych konsultantów prac dyplomowych i kwalifikacyjnych oraz stałych członków Komisji Dyplomowej Wydziału. W roku akademickim 1954/1955 prof. Dutkiewicz zapoczątkował wykłady z teorii i historii konserwacji, które kontynuuje prof. W. Slesiński.

Od początku istnienia Wydziału kładziono nacisk na problem dokumentacji konserwatorskiej. Zajęcia z inwentaryzacji i kopii prowadził zrazu prof. Dutkiewicz. W 1954 r. utworzono oddzielny Zakład Dokumentacji Konserwatorskiej, w którym asystentami byli obecni profesorowie: Zofia Medwecka i Władysław Slesiński²³. Stworzono też istniejącą do dziś Wydziałową Pracownię Fotograficzną²⁴. Wszystkie te przedmioty zgrupowane były w latach 1953-1955 w Katedrze Nauk Teoretycznych²⁵. Od 1956 r. w zmodyfikowanej postaci wchodziły one w skład innych katedr. W latach pięćdziesiątych na Wydziale funkcjonował, powszechny wówczas, system dwustopniowy, jakkolwiek nieco zmieniony w stosunku do pierwotnego projektu. Obejmował on dwuletnie studia kierunkowe specjalizacji konserwacji malarstwa i rzeźby na III i IV roku (po trzech latach studiów ogólnoplastycznych ASP). Sporadycznie też przyjmowano na owe studia absolwentów UJ, najczęściej po ukończeniu historii sztuki, po spełnieniu określonych wymagań. Obowiązkowe przedmioty ogólnoplastyczne i niektóre teoretyczne stanowiły nadal element łączący studia kierunkowe na Wydziale z ogólnym programem uczelni. W owych latach liczebność studentów na roku wahała się w granicach 10-14 osób. Kadre liczącą 3-4 wykładowców w stopniu profesora lub docenta wspomagało wówczas 3 wykładowców pracujących na podstawie zlecenia oraz 4-5 asystentów²⁶. Wydział mieścił się wówczas w przydzielonych mu przez Rektorat lokalach w gmachu dawnego Muzeum Przemysłowego przy ul. Smoleńsk 9. Do dziś znajduje się tam główna jego siedziba. Uzyskane w latach siedemdziesiątych pomieszczenia dodatkowe przy ul. Masarskiej na Kazimierzu oraz przy Małym Rynku 4 nie rozwiązują dramatycznej sytuacji lokalowej Wydziału.

W początkowym okresie istnienia Wydziału zadania w zakresie konserwacji zabytków sztuki obejmowały w dużej mierze problematykę ratownictwa i skoncentrowane były głównie na zagadnieniach konserwacji bieżącej oraz na dokumentowaniu stanu zachowania zabytków w terenie.

Zadania te, wynikające ze zniszczeń spowodowanych w czasie wojny i burzliwych lat powojennych, określały w znacznym stopniu charakter ówczesnej pracy Wydziału. Jednym z jego elementów były organizowane przez Wydział, a finansowane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, kilkudniowe objazdy wybranych terenów Małopolski i Śląska. Ich celem było sporządzenie wstępnych dokumentacji stanu zachowania zabytkowych dzieł sztuki, stanowiących wyposażenie różnych wytypowanych wcześniej obiektów. Przy tej okazji podejmowano bada-

²³ Zakład Dokumentacji Konserwatorskiej (malarstwa, rzeźby, grafiki i rzemiosła artystycznego), wcześniej — pracownia, pod kier. J. Dutkiewicza w r. akad. 1954/1955 wchodził w skład II Zespołowej Katedry Teorii i Historii Konserwacji kierowanej przez J.E. Dutkiewicza. Obejmował on: Muzeum Patologii Dzieł Sztuki, Archiwum, Bibliotekę oraz pracownię fotograficzną. Od 1968 r. jako Zakład Dokumentacji i Inwentaryzacji wszedł w skład I Katedry Malowideł Ściennych i Rzeźby Architektonicznej; Pracownię Dokumentacji i Kopii w tej Katedrze prowadził w latach 1960-1972 dr Jerzy Gadomski. Od 1973 r. do dziś zajęcia te w ramach Pracowni Inwentaryzacji Malowideł Ściennych i Rzeźby Architektonicznej I Katedry prowadzi adiunkt Magdalena Kalicińska.

²⁴ Pracownię tę prowadzili kolejno: mgr Emil Rachwał (1953-56), mgr Tadeusz Knaus (1957-60), następnie mgr Michał Woźniak, współpracował z nią St. Zbadyński, aktualnie prowadzi ją Zbigniew Starzyński. Od lat siedemdziesiątych istnieje na ASP Międzywydziałowy Zakład Fotografiki prowadzący szkolenie w dziedzinie fotografii również dla studentów Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki.

²⁵ W r. akad. 1954/1955 przybrała ona nazwę II Zespołowej Katedry Teorii i Historii Konserwacji (kierował nią prof. J.E. Dutkiewicz) z pracownikami: Inwentaryzacji Zabytków, Teorii Konserwacji i Historii Sztuki (prof. Dutkiewicz, mgr W. Slesiński, doc. dr L. Kalinowski) oraz z Zakładem Dokumentacji Konserwatorskiej (zob. przyp. 23). W 1956 r. figuruje ona po raz ostatni pod nazwą Katedry Teorii Konserwacji.

²⁶ W tym okresie, oprócz profesorów etatowych (kierowników Katedr) współpracowali z Wydziałem jako wykładowcy i konsultanci: doc. dr Lech Kalinowski, prof. Jacek Puget, mgr Maria Wejmanowa. Grono młodszych pracowników Wydziału tworzyli mgr. mgr. Z. Medwecka (od 1954 adiunkt), W. Slesiński (od 1958 adi.), J. Bolesławski, Z. Kowalski (od 1954 adiunkt; Archiwum Wydziału)

6. Uczestnicy wycieczki Wydziału Konserwacji Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, 1953. Od lewej: A. Pawłowska, Z. Pawłowska, Z. Dutkiewicz, Z. Medwecka, T. Zychiewicz, O. Zagórowski, L. Kalinowski

6. Participants of excursion of the Department of Conservation of the Academy of Art in Cracow, 1953. From left: A. Pawłowska, Z. Pawłowska, Z. Dutkiewicz, Z. Medwecka, T. Zychiewicz, O. Zagórowski, L. Kalinowski

nia i odkrywano nie znane dzieła. W 1953 r. zorganizowano objazd części dawnych województw kieleckiego i lubelskiego, w 1954 r. — południowo-wschodniej części dawnego województwa krakowskiego, a w 1955 r. — części dawnego województwa opolskiego²⁷. Akcje te, organizowane przez prof. J. Dutkiewicza z udziałem prof. L. Kalinowskiego i innych zaproszonych osób, zapewne świadomie nawiązywały do tradycji wspomnianych wycieczek naukowo-krajoznawczych organizowanych przed laty w Akademii przez prof. Władysława Łuszczkiewicza. Być może szczególny klimat powojennych lat sprawił, że objazdy te, stanowiąc wówczas niezwykle silny czynnik integrujący społeczność Wydziału, trwale zapisały się w pamięci ówczesnych studentów i asystentów.

W roku akademickim 1956/1957 nastąpiła istotna zmiana dotycząca statusu Wydziału, polegająca na innym usytuowaniu go w strukturze uczelni. Przemianowano go bowiem na Studium Konserwacji Dzieł Sztuki podległe Wydziałowi Malarstwa i Grafiki. Rada Studium wystąpiła wówczas z wnioskiem o przedłużenie toku studiów do lat sześciu z siódmym rokiem dyplomowym oraz o ograniczenie na studiach kierunkowych obu specjalizacji limitu studentów do 10 osób²⁸. W maju 1958 r. sprecyzowano tok studiów konserwatorskich jako dwuletni po obowiązkowych czterech latach malarstwa lub rzeźby, względnie po ukończeniu studiów uniwersyteckich z zakresu historii sztuki i odbyciu egzaminu z rysunku oraz malarstwa lub rzeźby²⁹. Należy przypuszczać, że ówczesny Rektorat sytuując konserwację dzieł sztuki w prężnym wydziale o charakterze twórczym nie zamierzał — jak z pozoru można by sądzić — obniżyć rangi tego kierunku kształcenia. Decyzja ta była wynikiem poglądu, że przyszły konserwator — obok kwalifikacji zawodowych — powinien legitymować się możliwie wysokim poziomem wykształcenia plastycznego. Owo zarządzenie administracyjne Rektoratu musiało jednakże spowodować pewne określone ograniczenia w sferze organizacji ówczesnego Studium. W widocznej z tym sprzeczności pozostaje natomiast wyraźna tendencja rozwojowa, jaką można zaobserwować śledząc tok studiów na przełomie lat pięćdziesiątych, a szczególnie w całej dekadzie lat sześćdziesiątych. W październiku 1961 r. przeszli na emeryturę trzech profesorów z grona założycieli Wydziału: Jan Hopliński, Marian Słonecki i Stanisław Jakubowski³⁰, a w 1963 r. zasłużony pedagog — Władysław Cholewiński. Wraz z nimi odeszła cała epoka, w której konserwacja dzieł sztuki — w dużej mierze za ich przyczyną — torowała sobie uporczywie drogę w Polsce do obecności w świecie sztuki i nauki. Fakt ten w ówczesnym życiu Wydziału (wówczas Studium) musiał spowodować istotne zmiany organizacyjne, programowe i kadrowe. Polegały one m.in. na awansowaniu istniejącej i pozyskiwaniu nowej, głównie młodej, kadry pomocniczych pracowników dydaktycznych. Proces ten daje się zaobserwować szczególnie w drugiej połowie lat sześćdziesiątych³¹.

We wczesnych latach sześćdziesiątych nastąpiły zmiany w wewnętrznej strukturze Studium. Polegały one na ponownym utworzeniu Katedry Konserwacji Rzeźby z pracownikami konserwacji rzeźby drewnianej i kamiennej, w miejsce zlikwidowanej Katedry Grafiki (por. przyp. 19 i 20). Katedra ta jednak ze względów lokalowych i kadrowych istniała jedynie w sferze administracyjnej. Jej zajęcia, konsultowane stale przez prof. Jacka Pugeta, odbywały się na ogół w lokalach trzech podstawowych katedr. Również w tym okresie pojawiły się próby oparcia studiów konserwatorskich na solidnej bazie naukowo-bada-

wczej z zakresu nauk ścisłych. W 1962 r. zostały zorganizowane pracownie: Fizyki Stosowanej — przez mgr Marię Ligęzę, oraz Chemii Stosowanej — przez mgr inż. Romana Bilińskiego³². Rozwój techniki i technologii konserwatorskiej oraz materiałoznawstwa konserwatorskiego w świecie stawał bowiem przed krakowskim Studium poważne wyzwanie. Przejawem tego istniejącego do dziś kierunku była nasilająca się w latach późniejszych tendencja do poszerzania bazy badawczej nad materią zabytkową, jej strukturą, przyczynami i formami jej zniszczenia, nowymi środkami i metodami terapii. Wyrazem tych dążeń jest również wzrost udziału nauk pomocniczych z dziedziny nauk przyrodniczych (np. mikrobiologii technicznej, petrografii, mikrokrytalografii, preparatyki technicznej itp.). Ogłoszony w 1963 r. problemowy artykuł J.E. Dutkiewicza pt. *Potrzeba i granice specjalizacji*³³ stanowi próbę zdefiniowania owego kierunku, w którym musi podążać konserwacja dzieł sztuki jako nauka.

Przejawem działań w omawianej dziedzinie było nawiązanie ścisłej współpracy Studium z innymi uczelniami oraz instytucjami badawczo-naukowymi Krakowa i innych ośrodków. Pogłębiono więc kontakty z Wydziałami Fizyki i Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego, nawiązano współpracę z Instytutem Fizyki Jądrowej UJ oraz z określonymi specjalizacjami w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie³⁴.

Zarówno styl pracy pedagogicznej, jak i tematyka prac dyplomowych w omawianym okresie wyrażały nasilające się zainteresowania eksperymentalno-badawcze. Koncentrowały się one wokół m.in. stosowania nowych materiałów, postępu techniki i technologii konserwatorskiej, a nadto szeroko rozumianego zagadnienia rozwiązań plastyczno-aranżacyjnych, wówczas szczególnie gorąco dyskusowanych w katedrze prof. Dutkiewicza.

²⁷ Według wiadomości uzyskanych od prof. Z. Medweckiej i prof. dr. W. Zalewskiego.

²⁸ Pismo Rektora prof. Cz. Rzepińskiego w sprawie reorganizacji i przemianowania Wydziału z dn. 13 III 1956 r. oraz odpowiedź Rady z dnia 22 III 1956 r. (Archiwum Wydziału).

²⁹ Zob. Uzupełnienia do Statutu ASP z dn. 7 V 1958 r. §14, pkt. I.

³⁰ Pismo Rady Studium do Rektora z dn. 9 X 1961 r. (Archiwum Wydziału).

³¹ W tym okresie limit studentów na roku wynosił 10 osób. Liczba pracowników Studium wynosiła wówczas 24 osoby, w tym 9 etatowych. (Z. Medwecka, *Studium ...*, op.cit., s. 116). Wzrost kadry w latach sześćdziesiątych ilustruje zestawienie: w 1962 r. liczba pracowników wynosiła 12 osób, w 1966 r. — 19, w 1968 r. — 28 (zob. W. Ślesiński, *Szkolnictwo ...*, op.cit., s. 166). Na początku lat siedemdziesiątych liczba pracowników Wydziału dochodziła do 32 osób (Archiwum Wydziału).

³² W początku lat sześćdziesiątych ze Studium współpracowali w zakresie nauk ścisłych: prof. UJ dr Danuta Kunisz (fizyka) oraz dr M. Leszko i dr B. Śliwa (chemia). Powstałe w 1962 r. wydziałowe Pracownie Fizyki i Chemii Stosowanej funkcjonowały początkowo w ramach III Katedry Technologii i Technik Malarskich (por. przyp. 22). Od 1968 r. jako Zakład Chemii i Fizyki Stosowanej weszły w skład II Katedry Konserwacji (zob. Z. Medwecka, *Studium ...*, op.cit., s. 115). Od 1989 r. Zakład ten stanowi jednostkę samodzielną i kieruje nią dr Maria Ligęza. W skład Zakładu wchodzi: Laboratorium Fizyki Stosowanej oraz Laboratorium Chemii Stosowanej.

³³ J.E. Dutkiewicz, *Potrzeba i granice specjalizacji*. „Ochrona Zabytków” 1963, nr 2, s. 3-12.

³⁴ Z. Medwecka, *Studium ...*, op.cit., s. 117; W. Ślesiński, *Szkolnictwo konserwatorskie ...*, op.cit., s. 166.

Tym różnorodnym tendencjom w działalności Wydziału, występującym w większym lub mniejszym stopniu przede wszystkim w obu zespolonych katedrach konserwacji, towarzyszyła wzrastająca ekspansja badawcza w zakresie poszukiwań malowideł ściennych w terenie. Działania te podejmowane były w ramach Katedry Malowideł Ściennej prof. Dutkiewicza, głównie w aspekcie badań nad polskim średniowieczem. Akcję tę prowadzono przede wszystkim na obszarach zachodniej części Małopolski i Dolnego Śląska — przy poparciu Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz terenowych władz konserwatorskich³⁵. Te działania krakowskiego ośrodka konserwacji zapoczątkowano już w latach pięćdziesiątych, ale jej nasilenie przypadło na drugą połowę lat sześćdziesiątych. Rezultaty owego konsekwentnie realizowanego programu w następnych dziesięcioleciach były tylko kwestią czasu, a odkrywczo-eksploracyjny aspekt pracy Wydziału stał się z biegiem lat trwałym wyróżnikiem stylu i charakteru działania krakowskiej szkoły konserwacji. Merytoryczna ocena wyników tej długofalowej działalności w aspekcie korzyści dla wiedzy o sztuce pozostaje nadal zagadnieniem otwartym.

Jedną z zasadniczych przyczyn powodzenia różnorodnych inicjatyw Wydziału w tym i pokrewnych zakresach była z reguły otwarta i przychylna postawa terenowych władz konserwatorskich. Za modelowy przykład współpracy uczelni z państwowym organem władzy konserwatorskiej należy uznać okres działalności dr Hanny Pińkowskiej na stanowisku konserwatora zabytków dawnego województwa krakowskiego. Jej pasja, zaangażowanie i wyjątkowo zbieżne rozumienie zadań w dziedzinie konserwacji ze stylem pracy reprezentowanym przez kierownictwo Studium przyniosło określone rezultaty w bardzo różnorodnych dziedzinach działań konserwatorskich (por. przyp. 56). Również korzystnie dla obu stron układała się współpraca Studium z władzami konserwatorskimi terenu Małopolski, np. województwa kieleckiego, jak również województw śląskich: opolskiego, legnickiego oraz jeleniogórskiego — (głównie w okresie długoletniej działalności jako wojewódzkiego konserwatora zabytków, mgr Jadwigi Skibińskiej (por. przyp. 57). Owe zachodnie województwa są tradycyjnymi już terenami wakacyjnych praktyk studenckich.

W latach sześćdziesiątych zaczęła się zwracać uwagę na interesy Studium i Muzeum Narodowego w Krakowie i innych placówek muzealnych oraz PP Pracowni Konserwacji Zabytków w zakresie poszukiwań ciekawych tematów studyjnych dla celów dydaktycznych i dyplomowych oraz praktyk studenckich. Ta obustronnie korzystna współpraca, oparta na długoletnim doświadczeniu, trwa i pogłębia się nadal.

Od wczesnych lat sześćdziesiątych datuje się współdziałanie Studium z Zakładem Artystyczno-Badawczym ASP. Ułatwia ono finansowanie różnych przedsięwzięć o charakterze naukowo-badawczym wspomagających zadania konserwatorskie. Pierwszą pracą zespołową tego typu zrealizowaną w ramach Zakładu były badania i inwentaryzacje polichromii drewnianego kościoła w Dębnie Podhalańskim (ok. 1500 r.) wykonane przez zespół absolwentów Studium pod kierunkiem adi. Zofii Medweckiej w latach 1961-1963³⁶.

Problem wewnętrznej struktury i programu Studium wszedł w 1963 r. ponownie w stadium dyskusji. W tymże roku kierownictwo Studium wystąpiło z kolejnym wnioskiem o przedłużenie toku studiów kierunkowych w wyniku skrócenia do trzech lat studiów ogólnych³⁷. W zredukowanym ostatecznie do trzech członów schemacie organi-

zacyjnym Studium wprowadzono — jako zasadę podziału pracy dwóch katedr konserwacji — kryterium tworzywa Według niej tworzywa mineralne powinny łączyć w jednej katedrze problematykę malarstwa ściennego oraz rzeźby kamiennej i narzutowej, natomiast tworzywa organiczne — problematykę malarstwa sztalugowego i rzeźby drewnianej. W ten sposób ukształtował się w roku akademickim 1965/1966 układ do dziś w zasadzie obowiązujący i uznany za racjonalny w istniejących warunkach organizacyjno-lokalowych. Obejmuje on: I Katedrę Konserwacji Malowideł Ściennej i Rzeźby Architektonicznej (pozostającej do 1968 r. pod kierownictwem prof. dr. J.E. Dutkiewicza, następnie do chwili obecnej — prof. dr. W. Zalewskiego), II Katedrę Konserwacji Malowideł Sztalugowych i Rzeźby Drewnianej Polichromowanej (od 1966 r. do chwili obecnej pod kierownictwem prof. Zofii Medweckiej) oraz Zakład Międzykatedralny Technologii i Techniki Malarskich powstały (okresowo) w miejsce III Katedry Technologii i Techniki Malarskich (kierowanej od 1961 r. przez dr. W. Ślesińskiego, od 1987 r. doc. J. Nykiela³⁸).

W kwietniu 1964 r. Studium obchodziło 15-lecie swego istnienia. Z tej okazji zorganizowano wystawę prac dyplomowych studentów w gmachu Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie. Jego też nakładem — jako współorganizatora wystawy — wydano katalog opracowany przez dr. W. Ślesińskiego i mgr M. Schuster-Gawłowską. Wstęp do niego, napisany przez prof. dr. J.E. Dutkiewicza, stanowi pierwszy zarys historii Wydziału (Studium) oraz pierwszą próbę charakterystyki jego pracy³⁹.

³⁵ Ten kierunek zainteresowań został wyrażony w planie naukowo-badawczym na lata 1966-1967 przedłożonym z szerokim uzasadnieniem Ministerstwu Kultury i Sztuki Zarządowi Szkół Artystycznych przez prof. J.E. Dutkiewicza dn. 4 V 1965; zob. też J.E. Dutkiewicz, *Z działalności Katedry Konserwacji Malowideł Ściennej ASP w Krakowie*. „Ochrona Zabytków” 1966, nr 2, ss. 49 i n.; Z. Medwecka, *Studium ...*, op.cit., ss. 117 i n.

³⁶ Z. Medwecka, *Inwentaryzacja malowideł ściennych w kościele w Dębnie Podhalańskim*. „Ochrona Zabytków” 1962, nr 2, ss. 19-33.

³⁷ Pismo dziekana Studium do rektora prof. Cz. Rzepińskiego z dn. 11 IV 1963 r. (Archiwum Wydziału).

³⁸ Do 1968 r. w skład I Katedry oprócz Pracowni Konserwacji Malowideł Ściennej oraz Pracowni Rzeźby Architektonicznej wchodził Zakład Fizyki i Chemii, zaś II Katedry — oprócz Pracowni Malowideł Sztalugowych i Pracowni Rzeźby Drewnianej — Zakład Inwentaryzacji i Dokumentacji. Na wniosek kierownictwa Studium (pismo do rektora z dn. 2 IV 1968 r.) dokonano wymiany tych zakładów między wymienionymi katedrami (Archiwum Wydziału, *Organizacja 1950-1970*). Stan ten w zasadzie obowiązuje do dziś. Program utworzonego w 1965 r. w miejsce III Katedry Międzykatedralnego Zakładu Technologii i Techniki Malarskich, oprócz zajęć w ramach Studium macierzystego, obejmował również zajęcia dydaktyczne dla Wydziałów: Malarstwa, Grafiki oraz Architektury Wnętrz. W 1968 r. reaktywowano w ramach Studium III Katedrę Technologii i Techniki Malarskich (W. Ślesiński, *Nauczanie technologii i techniki malarskich ...*, op.cit., s. 46), która od 1971 r. zmieniła nazwę na III Katedrę Technologii i Techniki Konserwatorskich Dziel Sztuki.

³⁹ Katalog *Wystawa prac studentów Konserwacji Dziel Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, w 15-lecie istnienia*, wydany nakładem Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, kwiecień 1964. Kuratorem wystawy był prof. J.E. Dutkiewicz, komisarzem Z. Medwecka, projektantem ekspozycji mgr L. Wajda; zob. też: M. Schuster-Gawłowska, *Wystawa prac absolwentów Studium Konserwacji Dziel Sztuki ASP w Krakowie*. „Ochrona Zabytków” 1964, nr 3, ss. 55-60 (jubileusz 15-lecia obejmuje symbolicznie również początki Studium Konserwacji Dziel Sztuki przy WSSP, które prof. J. Dutkiewicz odnosił mylnie do r. 1948 — por. przyp. 13).

Podobną tematycznie wystawę, choć w mniejszej skali, zorganizowano wcześniej w 1961 r. w lokalu Stowarzyszenia Historyków Sztuki⁴⁰. Ówczesny stopień rozwoju Studium obrazuje kilka danych zaczerpniętych z przytoczonego *Wstępu do Katalogu wystawy z 1964 r.* W tym czasie zatrudnionych było w Studium 12 pracowników dydaktycznych, do kwietnia tegoż roku złożyło dyplomy 194 absolwentów. Nauka odbywała się po trzech latach artystycznych studiów ogólnych w systemie trzyletnich studiów kierunkowych, a dyplom składano pod koniec VI roku⁴¹.

W dniach 22-24 października 1964 r. odbyła się w Krakowie ogólnopolska sesja poświęcona problematyce konserwacji malowideł ściennych. Jej głównym organizatorem i współgospodarzem, obok Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie, było Studium Konserwacji Dzieł Sztuki. Uczestniczyli w niej przedstawiciele dwóch pozostałych ośrodków kształcenia konserwatorskiego w Warszawie i w Toruniu⁴².

Ta ogólnopolska sesja dowiodła, że w zakresie konserwacji zabytków malarstwa ściennego pozycja Studium jako czołowego ośrodka w Polsce była w pełni ustalona już w pierwszej połowie lat sześćdziesiątych. Sukcesywne poszerzanie zakresu obu specjalizacji konserwatorskich — malarstwa i rzeźby oraz problematyki technologii i technik z nimi związanych powodowało nieunikniony wzrost ilościowy i jakościowy programu nauczania. Toteż w roku akademickim 1967/1968 na wniosek kierownictwa Studium (aprobowany przez MKiS) po raz drugi przedłużono

studia kierunkowe z trzech do czterech lat (przy równoczesnym ograniczeniu czasu studiów ogólnoplastycznych z trzech do dwóch lat)⁴³. Rok szósty miał być rokiem dyplomowym. W tym okresie limit studentów na roku był średnio mniejszy o połowę w stosunku do pierwotnego i wynosił 5-6 osób.

Kolejnym wyrazem dążenia do coraz większej autonomii Studium w strukturze Akademii był wniosek jego kierownictwa, dotyczący przemianowania go na Instytut Konser-

⁴⁰ Wystawę prezentującą prace dyplomowe dwóch kolejnych roczników absolwentów zorganizowano w dawnym lokalu SHS w Rynku Głównym 22 w Krakowie w dn. 19-30 III 1961 r. Jej kierownikiem był ówczesny prezes oddziału krakowskiego SHS, prof. J.E. Dutkiewicz, komisarzem i projektantem ekspozycji — mgr Andrzej Domanasiewicz.

⁴¹ J.E. Dutkiewicz, *Wstęp. W: Wystawa prac studentów...*, op. cit., s. 4 (por. przyp. 31).

⁴² Sesja ta odbyła się pod patronatem Ministerstwa Kultury, i Sztuki Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków. Zob. *Zagadnienia technologii konserwacji malowideł ściennych*. BMiOZ, seria B, T. XI, Warszawa 1965; Zob. też program konferencji *Konserwacja malowideł ściennych*. Kraków, ASP, 22-24 października 1964.

⁴³ Zob. pismo kierownictwa Studium z dn. 23 IX 1967 r. do MKiS — Zarządu Szkół Artystycznych (Archiwum Wydziału). Proponowany tok studiów wszedł w życie w r. akad. 1968/1969; zob. *Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie, Wydział Malarstwa, Studium Konserwacji Dzieł Sztuki, Informator za rok 1968/1969*.

7. Profesor Józef Dutkiewicz z uczniami w czasie badań konserwatorskich na Dolnym Śląsku, Olszyniec 1967

7. Professor Józef Dutkiewicz with students during conservation studies in the Lower Silesia, Olszyniec 1967

8. Pracownicy Wydziału Konserwacji Dziel Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie na dziedzińcu gmachu przy ul. Smoleńsk 9 (1989). Od lewej: siedzą w dwóch pierwszych rzędach kolejno — M. Lempart-Geratowska, M. Kalicińska, Z. Medwecka, A. Rzepka, W. Zalewski, M. Ostaszewska, M. Schuster-Gawlowska, P. Karaszkievicz, M. Dayczak-Domanasiewicz, J. Nykiel, M. Paciorek, M. Ligęza. Stoją od lewej: A. Guzik, J. Wyszyńska, J. Mitka (student), E. Kosakowski, M. Stec, M. Majewski, G. Schulze-Głazik, W. Kasprzyk, I. Płuska, M. Rogóż, M. Trzupek, J. Ptak, R. Wójcik, A. Adamska (studentka), J. Rutkowski, stoją u góry: R. Kieferling, G. Kostecki, B. Budziaszek, A. Raczkowski, R. Gregorczyk

8. Staff of the Department of Conservation of Works of Art of the Academy of Fine Arts in Cracow in the courtyard of the building at ul. Smoleńsk 9 (1989). From left: sitting in two first rows — M. Lempart-Geratowska, M. Kalicińska, Z. Medwecka, A. Rzepka, W. Zalewski, M. Ostaszewska, M. Schuster-Gawlowska, P. Karaszkievicz, M. Dayczak-Domanasiewicz, J. Nykiel, M. Paciorek, M. Ligęza. Standing from left: A. Guzik, J. Wyszyńska, J. Mitka, (student), E. Kosakowski, M. Stec, M. Majewski, G. Schulze-Głazik, W. Kasprzyk, I. Płuska, M. Rogóż, M. Trzupek, J. Ptak, R. Wójcik, A. Adamska, (student), J. Rutkowski, standing above: R. Kieferling, G. Kostecki, B. Budziaszek, A. Raczkowski, R. Gregorczyk

(zdjęcia: 4 — J. Stokłosa, 6 — A. Rachwał, 7 — J. Rutkowski, reprodukcje — 1-3, 5 — Z. Starzyński)

wacji Dziel Sztuki⁴⁴. Traktując tę zmianę statusu prestiżowo, lecz jednocześnie kompromisowo, nie dążono do zmiany usytuowania Instytutu w strukturze uczelni, uznając nadal jego przynależność do Wydziału Malarstwa i Grafiki. Już wtedy w projektowanym schemacie organizacyjnym Instytutu przewidywał prof. J.E. Dutkiewicz — obok istniejących trzech — utworzenie czwartej Katedry Ogólnoplastycznej dla potrzeb Instytutu z obsadą docenta malarstwa i adiunkta rzeźby. Koncepcja ta jednak została zrealizowana znacznie później.

Po tragicznej śmierci prof. J.E. Dutkiewicza w 1968 r. nastąpiły konieczne w tej sytuacji zmiany w organizacji wewnętrznej Studium: obowiązki kierownika Studium przejęła wówczas doc. Zofia Medwecka, współpracowniczka Profesora od najwcześniejszych lat istnienia Wydziału, kierując równocześnie nadal II Katedrą Konserwacji Malowideł Sztalugowych i Rzeźby Drewnianej Polichromowanej z pomocą st. asyst. mgr Małgorzaty Schuster-Gawlowskiej (Pracownia Konserwacji Malowideł Sztalugowych) oraz asyst. Mariana Paciorka (Pracownia Konserwacji Rzeźby Drewnianej Polichromowanej).

Kierownictwo I Katedry Malowideł Ściennych i Rzeźby Architektonicznej objął po zmarłym Profesorze współpracujący z Nim od 1966 r. doc. Władysław Zalewski korzystając w tym trudnym okresie przejściowym z pomocy dotychczasowych i nowo angażowanych pracowników Katedry mgr. Marii Malanek-Ostaszewskiej, Grażyny Korpala (Pracownia Malowideł Ściennych), Jerzego Gadomskiego (inventaryzacja), Władysława Szyzki (dokumentacja konserwatorska), art. rzeźbiarza Tadeusza Ostaszewskiego (konserwacja i studium rzeźby), przy czym problematykę konserwacji rzeźby architektonicznej przejął w 1972 r. Ireneusz Płuska (od 1981 r. adiunkt) kierownik pracowni oraz jej organizator w obecnym kształcie.

Kilka danych liczbowych zaczerpniętych z *Informatora ASP na rok 1968/1969* ilustruje ówczesną sytuację Studium: kadra pedagogiczna liczyła 25 osób (w tym 9 zatrud-

⁴⁴ Pismo kierownictwa Studium do Rektora ASP z dn. 10 VI 1968 r. (Archiwum Wydziału).

dnionych na etatach). Łączna liczba studentów trzech lat oraz dyplomantów była stosunkowo niewielka i wynosiła ogółem 29 osób (średnio 6-8 na roku). Liczba przedmiotów (dla obu specjalizacji) wynosiła 28⁴⁵.

Pomimo wstrząsu, jakim zarówno dla pedagogów, jak i studentów była tragiczna śmierć Profesora — człowieka wyjątkowo silnie zaangażowanego w życie zawodowe i społeczne tej placówki — wśród pozostałej kadry daje się zauważyć natychmiastowa koncentracja sił i energii⁴⁶. Na sugestie Zarządu Szkół Artystycznych MKiS zdążającą do ograniczenia pozycji Studium do roli studium podyplomowego Akademii — po pięciu latach studiów ogólnych malarstwa lub rzeźby — Rada Studium odpowiedziała kontrpropozycją zmierzającą do pełnej jego autonomizacji. Zakładała ona bowiem rozpoczęcie studiów konserwacji od pierwszego roku akademickiego. Nawiązano równocześnie do sugerowanej wcześniej przez Profesora formuły Instytutu, akcentując zarazem w programie naukowo-badawcze jego cele⁴⁷.

Ostatecznie, przy pełnym poparciu władz uczelni (rektora, prof. M. Wejmana), powrócono w 1972 r. do pierwotnej formuły Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki⁴⁸. Wyrazem dążeń Wydziału do pełnej suwerenności w strukturze macierzystej uczelni było — zgodnie z zamysłem prof. Dutkiewicza — przejście w roku akademickim 1971/1972 na system studiów kierunkowych w zakresie konserwacji — od pierwszego roku, z równoczesnym podjęciem starań o utworzenie IV Katedry Studiów Ogólnoplastycznych z pracownikami: Malarstwa, Rysunku i Rzeźby. Utworzono ją w r. akad. 1975/1976 pod kierunkiem doc. Eugeniusza Wańka. Od 1977 r. kierownictwo tej Katedry przejął doc. Stanisław Wiśniewski⁴⁹.

Powstanie i działalność tej Katedry przeznaczanej dla wszystkich lat studiów, stwarzającej możliwość organizowania plenerów i okazjonalnych wystaw, stała się możliwa dzięki pewnej poprawie warunków lokalowych Wydziału, zarówno w jego głównej siedzibie przy ul. Smoleńsk, jak też w nowo pozyskanym lokalu przy ul. Masarskiej na Kazimierzu. Na początku lat siedemdziesiątych działalność Wydziału znamionują ciekawe inicjatywy oraz nawiązywanie interesujących kontaktów.

W grudniu 1970 r. Rada Studium nawiązała współpracę z Kijowskim Państwowym Instytutem Sztuki, który — zainteresowany strukturą i rezultatami pracy ośrodka krakowskiego — wyraził potrzebę utworzenia na terenie Ukraińskiej Republiki Radzieckiej placówki o podobnym profilu⁵⁰. W styczniu 1971 r. krakowski Wydział Konserwacji Dzieł Sztuki jako pierwszy zareagował na apel Obywatelskiego Komitetu Odbudowy Zamku Królewskiego w Warszawie konkretną ofertą społecznego uczestnictwa przy konserwacji i rekonstrukcji wystroju wnętrz zamkowych w ramach wakacyjnych praktyk studenckich oraz prac studyjnych⁵¹.

W 1970 r. podjęto akcję kursów podyplomowych o profilu konserwatorskim organizowanych dla absolwentów Wydziału⁵². W następnych latach organizowane były również specjalne kursy dla pracowników muzeów oraz „Desy”. Ponadto wielu pracowników Wydziału w różnych okresach prowadziło wykłady na podyplomowych kursach konserwatorskich organizowanych przez Wydział Historii Architektury Politechnik: Warszawskiej i Krakowskiej oraz przez toruński Instytut Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że Wydział nigdy nie działał w społecznej próżni. Znaczna część jego wysiłku skierowana była w stronę lokalnego środowiska. Szczególną uwagę zwraca wieloletnia działalność Wydziału na

rzecz rewaloryzacji Krakowa. Już w latach pięćdziesiątych współpracę w tym zakresie z władzami miasta zaoferował prof. J.E. Dutkiewicz, wyprzedzając znacznie tą inicjatywą wszelkie instytucjonalne działania z ich strony. Uczestnictwo Wydziału w procesie rewaloryzacji Krakowa obejmuje przede wszystkim prace badawcze, zabezpieczające i inwentaryzacyjne prowadzone od lat w zakresie wystroju plastycznego wnętrza i fasad domów przeznaczonych do remontu. O trwałym zainteresowaniu Wydziału problemem rewaloryzacji świadczą tematy wielu prac studialnych, w tym dyplomowych, w ostatnich latach poszerzone o aspekt ekologiczny, jak również konsultacje i nadzory pełnione przez jego pracowników nad robotami konserwatorsko-rewaloryzacyjnymi prowadzonymi przez PKZ lub PRZ. W ramach współpracy pedagogów Wydziału ze służbami muzealnymi udzielano również konsultacji, sporządzano ekspertyzy itp. Jednakże główny dorobek na tym polu zarówno pedagogów, jak i wychowanków Wydziału, wyraża się przede wszystkim w niemałych osiągnięciach merytorycznych i artystycznych w ciągu wieloletniego procesu rewaloryzowania znacznej części zasobów muzealnych Krakowa oraz innych ośrodków. Świadczą o tym m.in. tematy prac dyplomowych. Dowodem wzrostu znaczenia i autorytetu krakowskiego Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki w dziedzinie rewaloryzacji jest fakt, że w drugiej połowie lat osiemdziesiątych powierzono mu funkcję kierowniczą w realizacji części problemu między-

⁴⁵ *Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie...*, op. cit. (por. przyp. 31).

⁴⁶ Dowodzi tego program rozwoju Studium Konserwacji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie zaprezentowany przez doc. Z. Medwecką w dn. 15 V 1969 r. na sesji naukowej poświęconej rozwojowi Akademii Sztuk Pięknych w 150-lecie istnienia (Archiwum Wydziału).

⁴⁷ Zob. pismo MKiS Zarządu Szkół Artystycznych z dn. 15 XI 1969 r. i odpowiedź na nie kierownictwa Studium z dn. 27 XI 1969 r. oraz program rozwojowy Studium w oprac. Z. Medweckiej (por. przyp. 46) i ponowne pismo kierownictwa Studium do Rektora z dn. 8 IV 1971 r.

⁴⁸ Podstawę prawną tej zmiany stanowi zarządzenie nr 8 MKiS z 27 I 1972 r. Dziekanem reaktywowanego Wydziału w latach 1971-1972 była doc. Zofia Medwecka, w latach następnych byli nimi kolejno: 1972-1975 — doc. dr W. Ślesiński, 1975-1981 — doc. dr W. Zalewski, 1981-1984 — doc. J. Nykiel, 1984-1990 — prof. dr W. Zalewski (Archiwum Wydziału).

⁴⁹ Projekt utworzenia IV Katedry Ogólnoplastycznej został przedłożony Rektoratowi ASP przez prof. J.E. Dutkiewicza już w 1968 r. (por. przyp. 44), ale dopiero w r. akad. 1975/1976 Katedra ta występuje w schemacie organizacyjnym Wydziału pod kier. doc. Eugeniusza Wańka z pracownikami: rysunku (doc. E. Waniek), malarstwa (adi. K. Grzybowska) oraz rzeźby (doc. T. Ostaszewski). Nie mniej jednak w.w. zespół pedagogów prowadził działalność dydaktyczną już od 1972 r. i wcześniej. W latach następnych (do chwili obecnej) pracą Katedry kieruje doc. Stanisław Wiśniewski (zarazem kierownik Pracowni Malarstwa). Pracownią Rysunku — doc. Allan Rzepka, Pracownią Rzeźby — Jan Siek.

⁵⁰ Z. Medwecka, *Kijowski Państwowy Instytut Sztuki — Studium Konserwacji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie*. „Ochrona Zabytków” 1971, nr 2, s. 144.

⁵¹ Taż sama, *ASP w Krakowie na rzecz odbudowy Zamku Królewskiego w Warszawie*. „Ochrona Zabytków” 1971, nr 2, s. 147.

⁵² W. Zalewski, *Dokształcanie podyplomowe konserwatorów na Studium Konserwacji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie*. „Ochrona Zabytków” 1971, nr 2, s. 138.

resortowego pt. *Rewaloryzacja zespołów zabytkowych na tle rozwoju miast*, w ramach którego wyodrębniono problematykę konserwatorską dotyczącą wystroju plastycznego obiektów zabytkowych. W programie tym uczestniczyły również ośrodki warszawski i toruński⁵³.

Realizowany wspólnie z nimi temat badawczy pogłębił rozwijający się korzystnie od wielu lat proces integracji polskiego środowiska konserwatorskiego. Wyrazem tego jest m.in. trwająca od lat wymiana wykładowców i stażystów, współuczestnictwo i współpraca w organizowaniu różnych sesji i sympozjów wewnątrzśrodowiskowych oraz organizowanych z udziałem innych instytucji. Procesowi temu sprzyja też praktyka przeprowadzania przewodów kwalifikacyjnych na stanowiska adiunkta i docenta kolegów z innych ośrodków na Wydziale krakowskim. Tradycyjnie Wydział ten stanowił też jedno z najsilniejszych ogniw środowiska zawodowego konserwatorów, w którym powstawały liczne inicjatywy społeczno-obywatelskie wykraczające poza problemy ściśle zawodowe⁵⁴. Właśnie z grona obecnej starszej i średniej generacji pedagogów Wydziału wywodzą się szczególnie aktywni działacze Sekcji Konserwacji ZPAP oraz różnych gremiów i stowarzyszeń lokalnych i ogólnopolskich działających na rzecz rewaloryzacji i ochrony dziedzictwa kulturalnego Krakowa i regionu⁵⁵.

W październiku 1976 r. Rada Artystyczna Sekcji Konserwacji ZPAP Okręgu Krakowskiego oraz Biuro Wystaw Artystycznych w Krakowie zorganizowały retrospektywną wystawę osiągnięć krakowskiego środowiska konserwatorów pt. *Dzieło sztuki w konserwacji*. Patronowała jej — aktywna niemal do ostatnich miesięcy życia — przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego Wystawy, dr Hanna Pieńkowska. Również i tym razem trzon organizacyjny wystawy stanowili pracownicy Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki lub jego wyróżniający się wychowankowie. Urządzona na wyjątkową skalę pod względem liczby i różnorodności eksponatów wystawa ta stanowiła retrospektywny przegląd tendencji i kierunków prezentowanych na konkretnych przykładach realizacji konserwatorskich lub ich dokumentacji. Wsparta merytorycznie towarzyszącą jej sesją problemową była ona świadectwem przeobrażeń, jakim podlegała konserwacja dzieł sztuki jako dyscyplina naukowo-twórcza w ciągu trzech powojennych dziesięcioleci. Ową prezentację osiągnięć konserwatorskich, będących zarazem dorobkiem wychowanków i pedagogów krakowskiej uczelni, można uznać za swoistą syntezę pedagogicznych dokonań krakowskiej szkoły konserwacji. Obszerny katalog wystawy zawiera noty biograficzne wszystkich ówczesnych członków Sekcji Konserwacji ZPAP⁵⁶.

Innym przykładem dokumentującym współdziałanie Wydziału z władzami konserwatorskimi, tym razem Dolnego Śląska, była sesja objazdowa województw jeleniogórskiego i legnickiego zorganizowana w 1978 r. przez Radę Artystyczną Sekcji Konserwacji ZPAP oraz wojewódzkiego konserwatora w Legnicy. Sesja poświęcona była problematyce malowideł ściennych. Wydane w roku następnym materiały z tej sesji, dedykowane pamięci prof. Dutkiewicza — jako dzieło pedagogów i wychowanków Wydziału — stanowią swoisty dowód utrwalenia się myśli i kierunków działania lansowanych od Jąt przez Katedrę Konserwacji Malowideł Ściennych krakowskiej Akademii⁵⁷.

Szczególnie ważną, statutową dziedziną pracy znacznej części pracowników Wydziału Konserwacji, była i jest ich działalność w charakterze rzeczoznawców ds. konserwacji dzieł sztuki z ramienia ministra kuitury i sztuki, prowa-

dzona zarówno w okresie istnienia ZPAP (oraz Sekcji), jak też po jego rozwiązaniu w 1983 r. W trudnych latach stanu wojennego grono rzeczoznawców byłej Sekcji Konserwacji — w tym również osób z Wydziału — przyczyniło się do utrzymania właściwego poziomu realizacji konserwatorskich⁵⁸.

Jak starałam się wykazać, owo pośrednie oddziaływanie krakowskiego ośrodka dydaktyki konserwatorskiej na sferę życia zawodowego środowiska trwało niemal nieprzerwanie na przestrzeni całego czterdziestolecia, a jego rola i znaczenie wzrastało z upływem czasu. Ponieważ w artykułach zamieszczonych w niniejszym numerze poświęconych poszczególnym katedrom potraktowano szeroko dwa ubiegłe dziesięciolecia, przeto w odniesieniu do tego okresu ograniczam się do uwag ogólnych, koncentrując się jedynie na głównych kierunkach ewolucji, sporadycznie poruszając problemy organizacji.

W strukturze organizacyjnej Wydziału, ustabilizowanej we wczesnych latach siedemdziesiątych, celem podstawowym pozostało nadal kształcenie konserwatorów w dwóch specjalizacjach malarstwa — sztalugowego i ściennego oraz rzeźby drewnianej i kamiennej oraz narzutowej. Tradycyjnie też specjalizacja konserwacji malarstwa przeważa ilościowo nad specjalizacją konserwacji rzeźby (w przybliżonych proporcjach 3:1).

⁵³ Problem międzyresortowy MR I. 6. *Rewaloryzacja zespołów zabytkowych na tle rozwoju miast*, 1981-1985, pod ogólnym kier. prof. dr. hab. Janusza Bogdanowskiego, Politechnika Krakowska, Zakład Architektury Krajobrazu. W ramach wydzielonego tematu nr IX *Problemy konserwatorskiego wystroju architektonicznego, malarskiego i rzeźbiarskiego obiektów zabytkowych* poszczególne problemy opracowała grupa pracowników Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie, przy współpracy kolegów z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie oraz z toruńskiego Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK i warszawskiego Wydziału Konserwacji ASP. Jego koordynatorem był prof. dr W. Zalewski.

⁵⁴ Dotyczy to m.in. współpracy Sekcji Konserwacji ZPAP z innymi stowarzyszeniami twórczymi w przygotowywaniu materiałów kierowanych do ówczesnych władz miasta na temat różnych aspektów zagrożenia sfery kultury Krakowa i regionu (w latach 1974, 1980) oraz samodzielnego wystąpienia Sekcji w tym zakresie w 1982 r.

⁵⁵ Zaliczyć tu należy aktywne uczestnictwo pedagogów Wydziału m.in. w pracach Komitetu Społecznego Odnowy Zabytków m. Krakowa lub Rad Konserwatorskich przy Prezydencie Miasta i Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków, Obywatelskiego Komitetu Ratowania Krakowa i in.

⁵⁶ *Dzieło Sztuki w konserwacji*. Katalog wystawy. Kraków 1976. Przewodniczącą Komitetu Organizacyjnego była Hanna Pieńkowska, a Komitetu Redakcyjnego — Maria Dayczak-Domanasiewicz, komisarzem wystawy — Józef Furdyna, scenariusz opracowali: Z. Knaus, Z. Medwecka, W. Zalewski. projekt ekspozycji — Ł. Wajda. Pracownicy Wydziału brali też udział w organizacji wystawy oraz byli współautorami sesji naukowej zorganizowanej w dniu jej otwarcia, jak również autorami konserwacji wielu eksponatów.

⁵⁷ *Dysputy konserwatorskie nr 1. Problemy konserwacji malowideł ściennych w województwach jeleniogórskim i legnickim*. Materiały z sympozjum objazdowego w 1979 r. Pamięci prof. dr. Józefa Dutkiewicza w dziesiątą rocznicę śmierci. Rada Artystyczna Sekcji Konserwacji ZPAP — Oddział w Krakowie, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Jeleniej Górze, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Legnicy. Kraków 1979.

⁵⁸ Spośród pedagogów Wydziału do grona rzeczoznawców ds. konserwacji dzieł sztuki z ramienia MKiS należą: Z. Medwecka, W. Zalewski, M. Ostaszewska, A. Stefański, M. Schuster-Gawłowska, M. Niedzielska, I. Płuska, M. Paciorek.

Można zauważyć, że w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych nastąpił w rozwoju Wydziału istotny skok ilościowy i jakościowy. Pierwszy wyraził się zarówno liczbą przyjmowanych każdego roku na obie specjalizacje studentów (średnio 15-16 osób), jak też znacznym wzrostem liczebności kadry dydaktycznej, szczególnie młodszych roczników. W połowie lat siedemdziesiątych liczyła ona 42 osoby, w tym 29 na etatach⁵⁹ (obecnie 48, w tym 39 pracowników stałych — por. przyp. 31). Temu zjawisku towarzyszy rozwój organizacyjny poszczególnych jednostek Wydziału.

Z pewną jednak goryczą można skonstatować, że ów dynamiczny wzrost ilustrowany choćby tylko wskaźnikami liczby pedagogów i studentów, nierzadko wymuszony przez ówczesne władze z powodu rosnącego zapotrzebowania — zarówno w kraju, jak i za granicą — na specjalistów kształconych przez Wydział, bynajmniej nie idzie w parze z realną poprawą jego bazy materialnej. To sprawia, że świadomie rezygnuje się z rozwoju nowych potrzebnych specjalizacji w zakresie tkaniny, metalu, ceramiki oraz rozwijanej w latach pięćdziesiątych konserwacji grafiki, książki i papieru. Dzieje się tak mimo pełnej świadomości potrzeby, a raczej konieczności radykalnego poszerzenia w przyszłości zakresu specjalizacji konserwatorskich.

Zatem w minionym dwudziestolecu kontynuowano bez zmian tradycyjne podstawowe kierunki kształcenia w zakresie konserwacji dzieł sztuki — malarstwa i rzeźby, rozwijając zarazem dydaktykę w zakresie technologii i historycznych technik z tymi kierunkami związanych. Starsza kadra kierująca Wydziałem wywodzi się z generacji wychowanków jego założycieli. Zasila ją coraz liczniejsza kadra pracowników młodszych. Mimo wszystkich ograniczeń i trudności, w życiu Wydziału obserwuje się stałą tendencję rozwojową w dziedzinie dydaktyki oraz metod badawczych i konserwatorskich w każdej ze specjalizacji. Szczególny dynamizm wykazują obie zespołowe katedry malarstwa i rzeźby. Pierwsza z nich, Katedra Malowideł Ściennych i Rzeźby Architektonicznej pod kierownictwem prof. dr. Władysława Zalewskiego, rozwija kierunek nadany jej przed laty przez prof. Dutkiewicza. Obok doskonalenia metod badań poszukiwawczych i prac konserwatorskich w terenie, realizowanych tradycyjnie na Dolnym Śląsku, a ostatnio w północnych Włoszech (Brescia) — rozwinięto znacznie specjalizację przenoszenia malowideł ściennych na nowe podłoże w pracowni doc. Marii Ostaszewskiej. Wielostronność i wysoki poziom rozwiązań zarówno technicznych, jak i estetycznych charakteryzuje również Pracownię Rzeźby Architektonicznej pod kierunkiem adiunkta Ireneusza Pluski. Utrwaliła się też organizacyjna więź tej Katedry z szeroko pojmowaną problematyką inwentaryzacji i dokumentacji. Wyrazem tego jest obecność w jej ramach Pracowni Inwentaryzacji Malowideł Ściennych i Rzeźby Architektonicznej, od 1973 r. kierowanej przez adiunkt Magdalenę Kalicińską (por. przyp. 23), z unikatowej wartości zbiorem inwentaryzacji i kopii malowideł ściennych istniejących, nowo odkrytych lub obecnie zaginionych. Tej Katedrze także podlega zbiór przeniesionych malowideł ściennych oczekujących na warunki ekspozycji.

W Katedrze Malowideł Sztalugowych i Rzeźby Drewnianej Polichromowanej kierowanej przez prof. Zofię Medvecką, rozwinięto szczególnie metodę dydaktyki z naciskiem na wielostronność i różnorodność warsztatu konserwatorskiego oraz problemów estetycznych w zakresie obu specjalizacji malarskich (obrazów na podłożu drewnianym i na płótnie — tej ostatniej pod kierunkiem doc.

Małgorzaty Schuster-Gawłowskiej), oraz rzeźby drewnianej polichromowanej — pod kierunkiem adiunkta Mariana Paciorka. Obydwie Katedry mają w swym dorobku poważne osiągnięcia tak w zakresie metod konserwatorskich, jak i rozwiązań aranżacyjno-plastycznych.

Specyfiką Katedry Technologii i Technik Konserwatorskich Dzieł Sztuki, obecnie pod kierownictwem prof. Józefa Nykiela, jest w ostatnim dwudziestolecu rozwój systemu dydaktycznego pod kątem dostosowania go do potrzeb istniejących na Wydziale specjalizacji. W związku z tym w 1978 r. program dydaktyczny Katedry poszerzono radykalnie o szeroką problematykę technik rzeźbiarskich⁶⁰. Zapoczątkowany w latach sześćdziesiątych kierunek analityczno-badawczy w zakresie nauk ścisłych i przyrodniczych, traktowany jako baza wspomagająca główne działania w zakresie konserwacji dzieł sztuki, rozwinął się szczególnie w ostatnim dwudziestolecu o własne pracownie analityczno-badawcze chemii i fizyki, zgrupowane ostatnio w samodzielnym Zakładzie pod kierunkiem dr. Marii Ligęzy oraz w oparciu o szerokie kontakty z innymi uczelniami wyższymi. Jednym z trwałych dowodów owej stałej tendencji podnoszenia poziomu merytorycznego założonego programu kształcenia jest wzrost poziomu prac dyplomowych, spośród których wiele otrzymało wyróżnienia władz Wydziału. Sporo też prac zostało wyróżnionych na ogólnopolskich wystawach prac dyplomowych Dyplom Roku lub otrzymało nagrody ministra kultury i sztuki. Archiwum Wydziałowe, które od początku istnienia Wydziału do chwili obecnej zgromadziło 360 prac dyplomowych, dysponuje szczególniej wartości zbiorem zarówno z uwagi na zawarty w nim potencjał wiedzy konserwatorskiej, jak i na fakt, że stanowi on swoiste świadectwo ewolucji założeń dydaktycznych Wydziału. Problem szerszej niż dotychczas informacji o tym zasobie czeka na rozwiązanie.

Skuteczność kształcenia w krakowskim ośrodku potwierdzają obserwowane od lat sukcesy zawodowe wychowanków Wydziału w kraju i za granicą, zarówno na terenie zachodniej Europy (np. we Włoszech, RFN, Austrii oraz w krajach skandynawskich), jak też w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych.

Dowodem wysokiej lokaty, jaką zajmuje Wydział jako ośrodek kształcenia w skali ogólnokrajowej, jest to, że od dawna ma on uprawnienia do prowadzenia przewodów kwalifikacyjnych I i II stopnia w zakresie obu jego specjalizacji.

Szczególnie w drugiej połowie lat osiemdziesiątych można zaobserwować w pracy Wydziału tendencję do wychodzenia poza środowisko krajowe. W tym bowiem okresie rozwijały się lub utrwały wcześniej nawiązane kontakty Wydziału z zagranicą. Dowodzą tego m.in. związki — szczególnie obu katedr konserwacji — z włoskimi ośrodkami konserwacji dzieł sztuki, jak Istituto Centrale del Restauro w Rzymie i Opificio Pietro Dure we Florencji oraz terenowymi władzami konserwatorskimi Włoch, nadto z Instytutem Królewskim w Kopenhadze⁶¹.

⁵⁹ Zob. nie opublikowany *Informator Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki za rok 1975/1976* (maszynopis w Archiwum Wydziału). Nie stwierdzono natomiast wzrostu liczby przedmiotów: w 1975 r. było ich ogółem 28, w 1989 r. — 29.

⁶⁰ Zob. J. Nykiel, *Z działalności Katedry Technologii i Technik Konserwatorskich Dzieł Sztuki Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*, s. ....

⁶¹ Organizatorem współpracy II Katedry Malowideł Sztalugowych i Rzeźby Drewnianej Polichromowanej z Instytutem Królewskim w Kopenhadze są bracia: adiunkt Aleksander Mitka, pracownik Wydziału oraz Wiesław Mitka, pracownik Instytutu.

Wyrazem kontaktów z ośrodkami zagranicznymi jest również kształcenie na krakowskim Wydziale Konserwacji studentów z innych krajów.

Wypracowany na podstawie czterdziestoletnich doświadczeń model kształcenia w krakowskim ośrodku konserwacji dzieł sztuki budzi od wielu lat zainteresowanie przedstawicieli artystycznego szkolnictwa wyższego różnych krajów Europy⁶². Nie mniej w obliczu zachodzących w kraju zmian systemowych, należy przewidywać konieczność dalszej jego modyfikacji. Zapowiedzią tych zmian jest pozytywny skutek wieloletnich starań władz Wydziału o przedłużenie dotychczasowego toku studiów o jeden rok (dyplomowy).

W artykule tym starałam się zarysować historię Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki w Krakowie w trudnym okresie powojennego czterdziestolecia ze szczególnym uwzględnieniem początkowej fazy jego rozwoju. Wskazałam też główne kierunki jego działalności w szerszym kontekście środowiskowym. Zawarte w tej pracy obiektywne stwierdzenia nie mają bynajmniej na celu gloryfikacji pracy krakowskiego ośrodka dydaktycznego. Jego pracownicy i studenci są bowiem w pełni świadomi wielu niedoskonałości. Dlatego bardziej istotna wydaje się uogólniająca konkluzja, która może stanowić podsumowanie czterdziestolecia istnienia Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Otóż instytucja ta, egzystująca pod szyldem uczelni artystycznej, mimo swego wyraźnie użytkowego charakteru zachowywała w sposobie kształcenia — zgodnie z koncepcją jej głównego twórcy — właściwe proporcje w wielostronnym modelu wiedzy zawodowej konserwatora dzieła sztuki. Model ten zakłada bowiem — jako cel główny — opanowanie podstawowych dla konserwatora umiejętności ujawniania i utrwalania materialnej struktury tego dzieła, przy umiejętności odczytywania jego humanistycznej wymowy i historycznej treści oraz prawidłowej oceny jego artystycznej wartości. Równocześnie wymaga on od kandydata do zawodu konserwatora dzieł sztuki smaku i umiejętności artystycznych niezbędnych nie tylko przy uzupełnianiu zniszczeń ich formy lub warstwy malarzkiej, lecz również przy koniecznym niekiedy „osadzeniu”

tych dzieł w nowej rzeczywistości plastycznej. Pełne bowiem uświadomienie znaczenia tych różnorodnych aspektów pracy w procesie nauczania i przyswajania wiedzy w tej dziedzinie kształtuje w sposób prawidłowy osobowość konserwatora dokonującego świadomie wyboru spośród możliwych rozwiązań. Takie widzenie roli konserwatora dzieła sztuki było zapewne zamierzeniem twórców Wydziału. Ten sam, nieco przez czas modyfikowany, cel przyświeca również generacji ich kontynuatorów. Owa więc wielostronność w podejściu do zagadnienia ratowania i przywracania wartości dziedzictwu kulturowemu w zakresie zabytków dzieł sztuki jest chyba szczególnie cenną cechą stylu pracy, jaki przez dziesięciolecie wypracowała krakowska szkoła konserwatorska.

Jakkolwiek trudno przewidzieć kierunki, w jakich w zmieniających się warunkach podąży rozwój krakowskiego ośrodka konserwacji dzieł sztuki, jednakże na podstawie doświadczeń czterech minionych dziesięcioleci można stwierdzić, że model szkoły, jaki wypracowano, stanowi określoną i spójną całość.

Należy sądzić, że podstawą utrzymującej się tendencji rozwojowej krakowskiego ośrodka konserwacji dzieł sztuki pozostaje — oprócz oczywistych przesłanek merytorycznych uzasadniających celowość istnienia tej dyscypliny — również problem natury moralnej. Wyraża się on w nie słabnącym poczuciu współodpowiedzialności kolejnych generacji organizatorów pracy tej placówki za losy materialnego dziedzictwa kultury w Polsce tak dotkliwie uszczuplonego na skutek okoliczności dziejowych.

Maria Dayczak-Domanasiewicz
ASP — Kraków

⁶² W ubiegłym roku gośćmi Wydziału byli rektorzy uczelni artystycznych z Kolonii, Wiednia, Hildesheim oraz minister kultury z Holandii.

A BRIEF HISTORY OF THE DEPARTMENT OF CONSERVATION OF WORKS OF ART AT THE ACADEMY OF FINE ARTS IN CRACOW (1950-1990)

The Cracow centre of higher education in the field of conservation of works of art is one of the three that have come into being in Poland after World War II, apart from the department of this field at the Academy of Fine Arts in Warsaw and the Institute of Historical Monuments and Conservation at the Nicolaus Copernicus University in Toruń. It is true that it has existed for 40 years, but its conservation thinking is much older, being present in other forms in the past of the Cracow Academy in the 19th cent. and the first half of the 20th cent. This is testified by the sporadic attempts to teach conservation (particularly in the field of painting) undertaken in the 19th cent. and the organized form of study of painting techniques in the period of 20 years between the two world wars, thanks to the efforts of Prof. J. Hopliński, one of the later creators of the post-war Department of Conservation. Another illustration of the presence of conservation thought in the post-war tradition of the Cracow Academy is in the interes-

ting results of teaching in the field of conservation of architecture at a time when two professors of architecture, Józef Gałęzowski and Adolf Szyszko-Bohusz, were rectors. The joint achievement of architects and painters at that time was the restoration of the interior of the Royal Castle at Wawel, carried out under Prof. Szyszko-Bohusz.

The Department of Conservation of Works of Art was established in 1950 as a result of the merging of two of Cracow's higher artistic schools: the Higher School of Fine Arts (WSSP) and the older Academy of Fine Arts that had traditions from the pre-partition times still. This unit was faced with the difficult task of working out the program outline for the artistic-scientific discipline newly forming in Poland, which conservation of works of art was at the time. Until then, achievements in this field in Poland had been sporadic, most often amateur and did not present any continuity of the didactic program on the national

scale. The first organizers and creators of the Cracow Department of Conservation of Works of Art were already deceased professors of both combined higher schools of Cracow. In the majority, these were teachers from WSSP such as: Józef Edward Dutkiewicz, PhD, Stanisław Jakubowski, Marian Słonecki, Wiesław Zarzycki, Władysław Cholewiński and from the Academy of Fine Arts — Jan Hopliński. However, the main creator of the Department's concept was the art historian, painter and conservator of paintings (mostly mural) — Józef E. Dutkiewicz. The department trained students in two basic specializations: conservation of paintings and the conservation of sculpture, with a domination of paintings, and also in the field of painting techniques and technologies. For some time, also, there was a separate specialization in the conservation of graphic art, paper and books in the beginning (until 1961). However, this was closed down due to the shortages of space and faculty members.

The didactic work of the 1950's, determined by the situation of the country's material heritage at the time, concentrated mainly on problems connected with rescue work and documentation. However, with developing organization and with the progress of conservation knowledge, the program tasks were successively enriched with the analytical-research aspect. These new tendencies were manifested in the field of technical analysis of the material structure of a work of art, as well as in the development of the cognitive sphere in its artistic form and content. This maintenance of equilibrium between both spheres of theoretical research (in the exact and historical sciences) has existed from the beginning and still remains a characteristic feature of the didactic program of the Cracow training centre. In the field of conservation practice on the other hand, established as the basic aim of didactic undertakings, apart from improvements in conservation methodology and technology, particular emphasis has been placed on artistic arrangement for many years.

In the mid-1960's, the basic organizational structure of the centre was finally crystallized and fixed, with a division into two institutes of conservation, combining the problems of the nature of the material. The school encompassed: the 1st Institute of Conservation of Wall Paintings and Architectonic Sculpture, the 2nd Institute of Conservation of Easel Paintings and Wood Polychrome Sculpture and the 3rd Institute of Technology and

Painting Techniques (which from 1978 has broadened its didactic program to include the problems of sculpture).

In 1972, the original form of the Department of Conservation of Works of Art was restored, with a simultaneous passing over to the system of a full five-year of study at the Academy. An expression of the Department's efforts towards total autonomy in the structure of the Academy was the establishment in 1975 of the 4th Institute of General art (drawing, painting and sculpture), headed by *docent* (assistant professor) Eugeniusz Wańko, and in later years until today — by *docent* Stanisław Wiśniewski.

In both decades, the 1970's and 1980's, a dynamic growth can be observed in all the established lines of training, with particular emphasis placed on the research foundations in the exact sciences, perfected at the Institute of Applied Physics and Chemistry under Maria Ligęza, PhD. This development is accompanied by a vital involvement of the Department and its staff in the life of the community and in cooperation with other active circles, e.g. in the campaign of protection of the city's cultural heritage and restoration of its collections.

For some time, the model of the Cracow school of conservation of works of art as a didactic centre has been arising interest of the authorities of various art institutions of higher education in western and eastern Europe. The frequent proofs of the competent activity of its graduates on the territory of various countries of Europe and outside of it strengthen its position. In spite of many shortcomings of an organizational and economic nature that hamper the natural development of the conservation centre of the Cracow Academy, this institution, during its forty-year existence has made a serious and significant contribution to the rescue and multiplication through discoveries of the Polish cultural heritage mainly in the field of historical paintings and sculpture. During the four decades, the Cracow school of conservation has managed to create its own style of didactic work, with an open and versatile attitude towards the complex problem of rescuing historical works of art and restoring their value.

I am convinced that the feeling of co-responsibility that the creators and continuators of the Department have had from the beginning for the fate of the material heritage of Polish culture, so much diminished by historical circumstances, is the foundation for activity that has determined the further development of the Cracow training centre in the field of conservation of works of art.

LECH KALINOWSKI

JÓZEF EDWARD DUTKIEWICZ (1903-1968)

Cechą, która wyróżniała Józefa E. Dutkiewicza w środowisku historyków sztuki i konserwatorów pierwszej generacji XX w., była wszechstronność jego teoretycznych i praktycznych uzdolnień oraz artystycznych i naukowych zainteresowań. Życie swoje od początku kształtował pod znakiem sztuk pięknych: jako artysta malarz i jako historyk sztuki, jako konserwator zabytków zaangażowany na polu ochrony dóbr kultury i jako konserwator malarstwa pracujący przy sztalugach i na rusztowaniu, jako organizator Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie i jako nauczyciel młodszego pokolenia konserwatorów dzieł sztuki, jako współtwórca Komisji Teorii i Historii Sztuki przy Oddziale Polskiej Akademii Nauk w Krakowie i jako autor publikacji o sztuce dawnej i współczesnej. W tej wielozakresowości swoich poczynań potrafił jak rzadko kto myśl przekształcać w działania i działaniem kształtować myśl.

Na uformowanie się osobowości Dutkiewicza złożyły się studia na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, ukończone w 1927 r. i Wydziale Filozoficz-

nym Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie uzyskał stopień naukowy doktora (z zakresu historii sztuki) w 1930 r. Studia malarskie kontynuował jeszcze przez pół roku w Paryżu pod kierunkiem Józefa Pankiewicza, zapoznając się równocześnie z zagadnieniami konserwatorstwa w École du Louvre.

Malarstwo było jego żywiołem twórczym. W latach 1927-1947 brał udział w różnych wystawach; należał do grupy „Pryzmat”. Ponadto w latach 1926-1930, 1942-1944 i 1952-1963 stworzył wiele dekoracji malarskich we wnętrzach oraz projektów zewnętrznych elewacji zespołów zabytkowych. W tym też czasie sam wykonywał prace z zakresu konserwacji malarstwa ściennego i nimi kierował. Będąc twórcą żywo związanym z współczesnością, nie wahał się łączyć z dziełem dawnym form nowych i śmiałych.

Jako historyk sztuki ogłosił w latach 1932-1968 wiele cennych studiów i artykułów o sztuce dawnej, nowej i najnowszej. W 1948 r. habilitował się w Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie znakomitej rozprawy *Malow-*